

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji :

Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

LETO III.

V LJUBLJANI, 1. JUNIJA 1883.

ŠTEV. 6.

Mutec Osojski.

Balada.

ozdravljam te, oj temni, stoletni samostan,
Pozdravljam te, jezérska zeléna, tiha plan!
Prelepi, skriti biser koroške ti zemljé,
Bo li ob bregu tvojem mir našlo mi srcé? —

Kdó je popótnik tuji, sam s sábo kramljajóó,
Ob jézeru Osojskem po cesti beli spóó?
Glej, viteška mu hoja in vitešk mu je stas,
Okó žari se živo, a bled mu je obraz.

Že je dospél pod góro do samostanskih vrat,
Pred samostanom sivi sprehaja se opát . . .
In ném je rómar tuji, nagóvora ne zná,
Odgóvor pa menihu na listu pisan dá:

„Kaj čítam v tvojem pismu, iz Rima rómar si?
In tu pri nas ostati da srce ti želi? —
Le z máno mož pobožni — če srce ti zvestó,
Za hlapca nam óčetom boš služil ti lehkó!“

Molcé gre za opatom čez samostanski prag.
Najnižje posle v hiši on dan opravlja vsak,
Najprvi je na nogah, ko jutro se rodi,
Poslednjemu na véčer sèn stisne mu očí.

In nihée več ne vpraša, kdó je ter od kod,
Kje zibelka mu tekla, in kje njegov je rod;
Neznán, kot bil je došel, in tuj ostane vsem —
Kdó pač bi ž njim se ménil, saj mož je tih in ném!

In bolnega previdet Osojski gré opat,
Tam v célici tesnóbní želí ga nemi brat,

Na póstelji ubožni je mutasti bolnik —
S popotnico približa se mu izpovednik.

„Oj, oča moj čestiti, poslušajte me zdaj! . . .“
Čuj! govori li mutec? . . . godí se čudo — kaj!
Ni bil li v samostanu nad sedem dolgih let?
I zdaj zná govoriti, kar mogel ní popred!

S počasno govorico si olajšuje vest,
O dneh življenja burnih, — oj, dolga je povest!
Povest o škofu svetem, Stanislav mu ime,
Ki z mečem on je nékdaj prebódel mu srce . . .

In ko je na Osojah napóčil tretji zor,
Mrtvaške pesni v cerkvi menihov pel je zbor,
Na sredi cerkve v krsti je hlapec némi spal,
Za njega v plašči črnem opát je mašo bral;

Pel mašo oča Tenho in molil je tako:
„Naj pride njega duša, o Bog, tja gor v nebó!
Glej, delal je pokoro naš nemi samotár,
Naš Bóleslav kralj poljski, — zavréči ga nikár!“

Gorazd.

Slepemu dekletu.

 Zpomladi cvet ne klike ti,
Ne diči v zórní te mladósti
In tudi solnéni žar v svetlósti,
Deklè mladó, ne sije ti!
Le črna noč, le mrák noči
Pokriva ti lepé oči.

Veselja ubóžica ne znaš
In tudi ne doslej trpljenja,
Saj malo, malo le življenja,
Deklétce, za seboj imaš.
A sam Bog vé, a sam Bog vé
Kaj čas prikriva še za té!

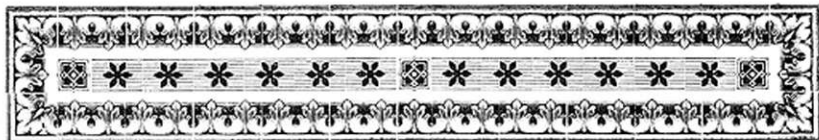
Pred sábo gledáš tu srpó,
Po drevji ptiči žvrgolé ti,
In v miru in v samóti sveti
Odmeva pesen jim lepó . . .
Ti smeješ se sladkó, deklè,
In živo bolj okó ti zrè?

O, morda v duhu vender le
Dvigújejo lepó se slike
Svetlóbe pórne, polne dike,
In živo pred tebój stojé . . .
Le sanjaj, sanjaj v zlati maj,
Le milo se, sladko smehljaj!

V nebesih góri vlada Bog
In náte zrè skrbnó in milo —
O naj z neskónčno svójo silo
Varúje jada te, nadlog,
Ki brez vodníka tu stojíš,
Postavljena v življenja piš!

—b—.

Cyclamen.

Roman.

Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

In vender se je doktorja polastil neprijeten čut, tako blizu kakor bi bil v ledenici. Streslo ga je dvakrat, mrzlici jednako, in sam ni vedel, je li to strast, ali bojazen pred strastjo. Ko bi bil sedel poleg guvernante, — tega si je bil v svesti, — že z davna bi jo bil objel in poljubil, in to tem rajši in morda tem strastneje, ako bi se bila ona branila; tu pa je stala široka miza med njima, in krasne rože na njej so tako mamljivo duhtele. Do guvernante pa je bilo treba storiti najmenj tri korake, in kolikokrat je človeku v enakem položaji še jeden korak preveč in nemogoč.

Elza je bila v molčanji trdovratna; neprestano je zrla na svoje čipke, katere je pletla tudi nocoj, kakor navadno v prostih urah, pa vender je bila videti nemirna; upala si ni pogledati Hrasta, akoravno je dobro čutila, da tudi on ne upira očesa v njo, nego da zre nepremično v tla.

„Kako ste se zabavali pri Zaloških?“ vpraša doktor prvi, pa ne da bi dvignil glavo.

„Ah, prijetno je tam; družba je jako ljubezniva, in meni simpatična“, deje Elza.

„Gospodične so zmerom dobre volje! Zlasti Vera, kolikor jo poznam. Pa — kavalerije ni bilo videti?“

Hrast je vprašal to z zlobnim naglasom.

„Jaz Vas ne umem!“ reče guvernanta.

„Čudno! Ne veste li, da imajo one gospice največ znanstva med oficirji, zlasti kavaleristi in artileristi. Ljudje pravijo, da je ni nedelje brez oficirja — v Zalogu namreč.“

„Mogoče!“ pristavi guvernanta malomarno; „toda denes ni bilo nobenega. Tudi govorili niso o tacih znancih.“

Doktor je vstal s stola. Ta pogovor, ki se je sukal krog drugih ljudi, in ki njiju ni več zanimal, nego toliko, da sta besedovala, omogočil mu je, da je stopil k stekleni steni.

Ko bi bil govoril o svojih stvareh in o svoji ljubezni, ne bi se bil mogel geniti.

„Krasen večer je to!“ dejal je, ozrši se ven v mesečino.

Ona ni odgovorila; položila pa je pletenje v naročaj in zrla v jasno pomladno noč.

Hipno se zgane ter reče poluglasno: „Ali veste, kaj se godi nocojšnji večer? To noč?“

„Ne, ne vem,“ odgovori Hrast nekako začuden ter se obrne k njej.

„Se ve da, pri Vas ne znate tega; a pri nas v Nemcih —! Nocojšnja noč je Valpurgina noč,“ zavrne ona skoro skrivnostno.

„Ah, čul sem o teh nemških bajkah; čudne reči se godé nocoj, — da da, jutri je prvi dan majnikov; nocoj pa živi vse, vse govori, vse se giblje v vsej prirodi, kamen in skala, leskov grm in star, ozebel macesen, marjetica v travi in vse, vse; — in copernice letajo nocoj po zraku, kali?“

„Nima li res nekaj čudnega — lepa, prva majnikovo noč?“

„Skoro da! A te bajke so umljive; vsa priroda vstaja zdaj, vse duhti in cvete, — in ptički stavijo gnezda; povsod se budi novo življenje; tu ni čudo, da si je človek to po svoje tolmačil ter ustvaril si svoje pojme o teh skrivnostno delujočih silah. Mi imamo jednake bajke v prostem narodu, — toda Valpurgine noči ne poznamo; na njenem mestu je pri nas kresna noč.“

Guvernanta je bila vstala ter odprla malo okence; gorak južen veter je pihal čez gredice. Peščeno pot proti gradu pa je obseval mesec, tako da je bilo lahko videti, se li kdo bliža od tam cvetnjaku.

„Deževalo bode morda, — kaj menite?“ reče poluglasno ter se skloni malo ven, oziraje se proti nebu; a takoj upre zopet pogled v Hrasta, poleg katerega je stala.

Njemu ni bilo treba storiti dveh, treh korakov do nje; — kdo more trditi, da bi jih bil storil nocoj; zdaj pa je stala deklica poleg njega, skoro dotikajoča se ga.

On je slonel ob debelem, lesenem stebru ter neprestano in molčé gledal ven; kam: ali v nebo, ali proti gradu, ali na pot, tega sam ni znal; čutil je le, da je ona poleg njega.

„Deževalo?“ vprašal je ponavljaše njene besede.

In v tem je obrnil obraz k njej.

Guvernanta pa je slonela že zopet v oknu ter zrla kvišku v oblake, katere je gonil jug v redkih gručah po nebu.

„Elza!“

Rekel je to tako tiho, šepetaje, da je neumljivo, kako ga je mogla čuti; pa čula ga je dobro. Zgenila se je malo, pa slonela v jedno mer v oknu.

Ženska je čudna stvar. Ne govorite mi, da jo omami duhovitost, lepota, in da jej ljubezen šine kar tako z jasnega v srce; — se ve da, ljubezen! Duhovitost, lepota — smešno! Priložnost, — ona jim je pogubna.

Doktor tudi ni v drugič izustil njenega imena.

Položil jej je roko okoli pasa, — strast, polutema in mamljiva vonjava cvetic, vse je vplivalo nanj; in v istem trenutku mu je slonela deklica na prsni, glasno ihteča se, ter zakrivala obraz z obema rokama. Snel jej je roki raz lice ter poljubljal jo strastno. Pa izvila se mu je iz rok.

„Elza, recite mi, da me ljubite,“ hitel je on: „kolikrat sem Vas že prosil tega, in Vi veste, da Vas ljubim bolj nego . . .“

„Stojte, doktor,“ reče ona z lahkim smehljajem; „obljubila sem Vam odgovora, toda prej moram vedeti, ali Vam ga pristuje zahtevati!“

„Elza!“ deje Hrast očitajoč.

„Ste si li popolno v svesti svoje ljubezni?“

„Kaj zahtevate, da Vam jo dokažem?“

„Ničesa zdaj! Jediní čas mi jo bo dokazal.“

„Jaz Vas ne umem!“

Doktor res ni vedel, kam meri ona.

Guvernanta pa je stopila naglo v drugi konec cvetnjaka, kjer so nad toplico cvele mnogovrstne pozne rože. Odtrgala je malo cvetoč cyclamen ali korček ter vrnila se k doktorju. Gredoč mimo okna je pogledala ven na pot, da li nihče ne prihaja.

„Vzemite to cvetko, doktor! Ali veste kakov pomen ima? O, tega ne veste! Udanost in potrpežljivost — pomenja ta cvet. Hranite to rožo; in kadar Vam bom podala drugo jednako, tedaj . . .“

„Tedaj?“ vzkliknil je on nestrpljivo.

„Tedaj Vam odgovorim, ali pa mojega odgovora želeli ne boste!“

„Čemu to igranje!“ ugovarja Hrast.

„Ah, Vi se bojite kake romantične burke,“ nasmehne se Elza; „verujte mi, nič romantike, nič poezije! Samo malo potrpljenja in nekoliko — stanovitnosti je treba!“

„Vi mi ne zaupate!“

„Potem bi Vam tudi te cvetke ne ponujala!“

Stala je pred njim s sklenjenima rokama in zapeljivi smehljal jej je igral na ustnih. Doktor se ni mogel premagati: objel jo je v novič, in zdelo se mu je, da sta drug družega poljubila; pa zmoten je bil tako, da se je stoprav na Elze živahen opomin, katera je bila čula korake in govor od grada sem, vrnil na svoj stari sedež. Ona je vzela zopet pletenje v roke, Hrast pa je naglo spravil korčkov cvet v listnico. Toda svoje razburjenosti ni mogel tako naglo zmagati, niti prikriti; ugodno je le bilo, da sta se Bolè in Meden, katera sta malo trenutkov pozneje stopila v cvetnjak, še vedno živo razgovarjala o omenjeni hraščini.

Takoj potem je odšla guvernanta v grad po svojih opravilih.

Ostali večer je potekel brez zanimljivega dogodka; jedina Ba-leška je slutila nekaj, kajti doktor se jej je zdel nenavadno zgovoren.

„Nekaj hoče prikrivati,“ sodila je in morda je bilo res to uzrok Hrastove nenaravne veselosti.

Pa še nekaj je bilo hišni gospodinji sumnjivo: doktor se je namreč pri večerji Elze skoro ogibal; niti deset besed ni govoril ž njo.

Dobro oko gledé slabostij in skrivnostij družih; — to ima vsaka ženska.

Tem veselejši je bil Meden, ki je vsled previdnosti hišne gospodinje sedel poleg guvernante; pa tudi njena bližina ni zaprečila, da bi ne bil pričel dvakrat ali celo trikrat pogovora z Boletom o lesni kupčiji. Kramarske narave tudi ljubezenska strast ne uduši.

Deveto poglavje.

Majnikovi krasni dnevi so potekali enakomerno nad Borjem, kakor vsi drugi vsega dolzega leta. Saj je pa tudi vsa okolica in leža našega trga jasno svedočila, da je tu ustvarjeno vse le za nekako neizogibno enakomernost in lahko površnost. Oni nizki

holmi krog in krog s svojim svetlozelenim bukovjem, na pol razprostrta ravan na vseh straneh, mala mirna vodica, ki goni nekaj mlinov in žag, — vse to ne proužročuje globokih vtisov. Snežene planine, — oh, kje so tam daleč v ozadji, in jezera tudi ni, takega skrivnostnega jezera s tolmoni, prozornimi morda par sežnjev globoko — potem pa temnimi in brez dna. Je li čudo, da tudi vsi dogodki v naši povesti tekó tako polagano, enakomerno, in da ni burnih prizorov, niti ognjenih besed? Jezera ni, skrivnostnega globokega jezera s temnimi tolmoni!

In vsi ti pogovori, to besedovanje, kako površno, brez jedra, brez duhovitega zrna je vse to! Škoda, pa naši Borjani so taki, in drugačnih ne smemo risati. Morda bo pa vender kdo našel samega sebe v njih, sicer ne po lici, pa spoznal se bode ter dejal: da, taki smo!

Mesec majnik je potekal, in zadnji njegovi izredno gorki dnevi so prinašali nekaj novega Borjanom. Par tujih rodbin je dospelo semkaj, da prebijejo poletje v zdravem zraku na deželi. Stanovanje se je lahko dobilo, do železnice tudi ni bilo daleč, in zato so taki gostje že več let obiskovali Borje.

Tudi Meden je rad oddajal stanovanja v svojem gradiči, ali pa v lepi, prostorni pristavi, oddaljeni kake četrt ure od grada, kjer je bil navlašč za tujce pripravil nekoliko sob. Kadar koli se je prikazal tuj obraz v ozidji borjanskega trga, vselej so imeli naši znanci zvečer pri pivu veliko posvetovanje, kdo je pač ta tujec, od kod je in kar je bilo najvažnejše — je li bogat, ali ne. Sodnik Majaron se je brigal za vse lastnosti vsacega prišleca, adjunkt Megla pa samo za ženstvo. Drugi so uvrstili svoje zanimanje med ta dva različna pola. Ta radovednost je bila pa tako živa, da se je baje pred par leti sodnik Majaron že resno posvetoval s svojim adjunktom, ne bi li bilo umestno nekega tujca zapreti kot gotovega ogleduha, ker koncem družega dne svojega bivanja v Borji še ni bil stopil na ulico, in nihče ni vedel njegovega imena. Tudi okrajni glavar in župan sta stikala glavi, k svoji sreči pa je prišel tujec tretjega dne zjutraj na pivo in golaš v gostilno, in tam se je spričal kot star penzioniran stotnik, katerega je dva dni po glavi trgalo.

Nocoj je Majaron prvi izprožil pogovor o tujcih.

„Ta Lah, ki meni nasproti stanuje, je jako originalen,“ dejal je iztrkavši po stari navadi svojo pipo pod mizo; „ves ljubi dan sloni v

oknu ter puši cigarete, in gleda v moje stanovanje! Jaz bom okna zagrnil!“

„Morda hoče gospici hčerki dvoraniti?“ omeni Hrast, kateri je imel privilegij izreči kaj tacega.

„Saj je oženjen!“ deje sodnik s smehom.

„In kako lepo ženo ima!“ vzklikne Megla z družega konca mize; „vsak dan se trikrat preobleče.“

„Kdo?“ vpraša davkarski nadzornik.

„Inu — ona!“ reče adjunkt nejevoljno.

„To še ni dovolj za lepoto!“ omeni Majaron; „toda gospod Megla ima prav; ta žena je res lepa. Vi je še niste videli, doktor; toda povem Vam, da je krasna. Često me spomina one lepe francoske markize v Slatinskih toplicah . . .“

„Katero ste hoteli odpeljati, pa novcev niste imeli!“ ustavi ga Hrast naglo, da zapreči povest, katero so vsi od besede do besede na pamet znali.

„Res da! Ah, saj sem Vam menda že pripovedoval o tem! Toda — ta Lahinja je po polnem taka, ko tista markiza!“

„Preveč otrok ima, da bi bila interesantna,“ reče doktor malomarno.

„Potem Vam bo druga bolj dopadala, katera je denes prišla na Medenovo pristavo,“ reče skrivnostno davkarski nadzornik v svésti si, da pove nekaj čisto novega.

„Kaj? Kdo? Od kod?“ povpraševali so od vseh strani.

Tudi Hrast je bil radoveden.

„Da, da! Denes popoldne sta se pripeljala dva tujca, gospod in gospa s postaje naravnost na Medenovo pristavo.“

„Ste li pozvedeli, od kod sta?“ sili Majaron.

„To se ve da!“ odgovori oni ter si prižiga novo smodko. „Iz Gorice sta prišla!“

„Ah — iz Gorice! Že zopet Lahi!“ meni zaničljivo sodnik ter se nasloni zopet nazaj ob zid.

„O ne Lahi! Oba sta iz Nemcev. Čez zimo sta bivala v Gorici zaradi njegove bolezni; on je star in bolehen, ona pa mlada in krasna.“

„A!“ vzkliknil je Megla.

„Stanovala pa sta v Gorici v Medenovi hiši, — saj veste, da ima tam Meden hišo — in zdaj, ko jima je tankaj prevroče postalo, prišla sta semkaj ter ostaneta baje do jeseni.“

„A!“ dejal je zopet Megla, toda bolj potihoma.

„Kje ste pa vse to pozvedeli, gospod nadzornik?“ čudi se sodnik.

„To ni bilo težko!“ smeje se oni; „Medena sem srečal po naključji, in ta me je poučil.“

„Videli ste pa oba?“ vpraša Megla.

„To se ve da! Tako, kakor zdaj Vas! Jaz stavim, da se bo naš adjunkt tudi v to lepoto zaljubil, kakor v —“

Lekar, ki je do zdaj molčal ter obiral pečenega piščanca, dregne s komolcem nadzornika v rebra; pa ta se je bil tudi že sam domislil, da sedi nocoj doktor poleg njega ter ni končal svojega stavka. Drugim je bilo tudi prav tako, najbolj pa Hrastu samemu, ki je čutil, kaj je hotel reči nadzornik.

„Vi tudi mislite, da me vsako lice zapelje,“ deje v tem Megla afektirano.

„O ne, toda narobe,“ smeje se nadzornik. „Vi ste zmožni vsako lice zapeljati.“

Megla ni mogel drugače, nego smijati se z drugimi vred, akoravno na svoje stroške.

„Torej iz Nemcev sta ona dva?“ zavrne zopet sodnik pogovor na stari predmet.

„Gotovega ne vem, ker sem tudi pozabil natanko povprašati. Toda čakajte — ne bo tako; ime njihovo je slovensko, kakor sodim; e, saj sem je zapisal,“ hiti nadzornik ter išče po listnici.

Doktorja vse to ni posebno zanimalo; pil je mirno svoje pivo ter prebiral malomarno liste starih novin.

„No, tukaj le je ime; nemško ni, Ilovski se zove,“ pripoveduje nadzornik drugim.

„To je poljsko, ali rusko, morda tudi česko,“ modruje z imenitnim obrazom Majaron.

Drugi, o slovenščini nič bolj poučeni nego sodnik, prikimovali so molčé.

Hrasta pa je nekaj po vsem životu stresnilo. Vrgel je časopis na mizo ter vzkliknil: „Kako, kako?“

„Ilovski; gledite, tu je zapisano!“

„Ilovski, Ilovski!“ ponavljal je Hrast po tihem; „kje sem jaz čul to ime?“

„Morda jih je več na svetu,“ meni sodnik. „Z imeni je tako, kakor z obrazi: človek jih lahko zgreši.“

„Pa bogati ljudje so to; slugo in služkinjo imajo s seboj. Otrok pa ni,“ nadaljuje nadzornik svoje pripovedovanje. „Meden je tudi nekaj pravil, da gospa ni posebno srečna videti.“

„Oh, se ve da, Meden! Ta se pa razume na take diagnoze!“ posmehuje se doktor, da bi prikriil nemir in zamišljenost, katera sta ga hipno navdala.

Čudna slutnja se ga je lotila. Ko je zrl pred se na rudeči prt ter prebiral krušnje drobtine, vstajala je pred njim zopet mračna podoba one deklice, katero je on prvič ljubil, a potem tako brezozirno zapustil. To je njeno ime, katero nosi ona zdaj po možih: Ilovski!

Morda pa moti samega sebe — morda je to ime onemu le podobno; doma hoče takoj poiskati ono odvetnikovo pismo, jedino, v katerem stoji pravo ime gospe — Katinke. Ni mogoče, da bi bila ona tukaj! Pa ona — lepa in mlada, mož pa star in bolehen, in — bogat. In ime je res skoro jednako!

Nejevoljno je potegnil uro iz žepa; zgodaj je še bilo, in drugi bi se čudili, ko bi že odšel. Pa gotovosti je treba, je li Katinka res — Ilovska.

Druga družba je že zdavna rešetala čisto druge predmete, tudi nam ne zanimljive, ko je Hrast še vedno strmel v rudeči namizni prt ter prebiral drobtinice.

„Doktor še zdaj ni gotov z onim imenom,“ reče čez nekoliko časa Majaron; „to morajo biti prav zanimljivi spomini, ki Vas vežejo na nekega Ilovskega!“

„Ah, kaj še!“ zavrne oni nejevoljno, „jezi me, da se ne morem domisliti osebe, katera je menda nosila to ime; pa tudi tega ne vem gotovo. Povejte, gospod nadzornik, kakov je ta tuji gospod?“

„Povejte rajši, kakšna je ona; to nas bode — in morda tudi doktorja — bolj zanimalo!“ smeje se Majaron.

Hrast se je skoro zarudel, akoravno je vedel, da sodnik pri svoji šali nima drugega namena, nego kar šaliti se tja v en dan.

„Ko bi jo mogel opisati! Videl sem le polno, mladostno postavo, in pa dvoje živih, črnih očij; v obraz je bila bleda —“

„Pa lasje, lasje!“ hiti doktor v začudenje vseh nazočih; „kake barve so lasje?“

„Teh pa nisem videl! Toda stojte, meni se zdi, da ima prav rumenkaste, svetloplave — oh da, da; še čudno se mi je zdelo — črne oči in tako svetle lase!“

Hrast je na videz malomarno odkimal, a zobe je tiščal vkup in rekel bi bil kmalu na glas: „Ona je — Katinka je!“

Ne dolgo potem je odšel domov; tam pa še niti klobuka, niti vrhne suknje ni odložil, nego iskati je jel po predalih svoje mize ter naposled res izvlekel ono pismo.

Tu pa je stalo ime Katinčinega soproga: Ilovski.

„Ona je, ona je!“ sikal je Hrast mej zobmi.

To noč dolgo ni zatislil očesa in zadnje njegove misli niso bile pri Elzi, nego tam gori daleč na Dunaji in v Badnu in naposled na Medenovi pristavi.

(Dalje prihodnjič.)

Lastavice.

Oj, ptica vesela!
 Od kod priletela
 Si semkaj do mene
 V lesove zelene?
 Kaj sem te podi?
 Krog mene prestavljaš nožico,
 Prot meni uklanjaš glavico,
 Saj záme te vender skrb ni?
 Podvizaj se raje
 V vesélejše kraje,
 Kjer mrtva narava
 Pod mrazom ne spava:
 Pod južno nebó,
 Kjer s kolci podprta
 Zori vinska trta:
 Tam ljubše, prijetneje bo.
 So pisane trate,
 In rožice zlate,
 So zdrave vodice,
 Zelene gorice,
 In pesni doné!
 In tam nekje blizu na trati
 Ah, mora i hišica stati,
 In v hiši je moje deklè!

Oj, pevčica mlada!
 Kaj ne, da boš rada
 Željo izpolnila?
 So hitra ti krila,
 Si bistrih očij,
 Boš doli v nižavo sprhala,
 Boš lahko z višine spoznala,
 Kje ljubica moja živi.
 Takoj k njej priplavaj,
 Pred licem sprhavaj,
 V očesca jej gledí,
 Na rame jej sedi.
 In lasce lepó
 Pogladi in s kljunčkom popravi,
 In kljunček k ušescu nastavi,
 In tiho šepeči takó:
 Da bila v planinah
 Si, mrzlih višinah,
 Da tamkaj sred loga
 Si zrla nekoga,
 Ki silno trpi:
 V poljé hrepenenje ga poja,
 Kri v prsih mu vre brez pokoja,
 S plamenom mu srce gori!

Posavski.

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

V. Malta.

Znano je iz občne povestnice najnovejše dobe, kake prevrate je morala prebiti lepa Španija od leta 1870. do 1875. Krasno državo so vznemirjali mnogobrojni domači sovražniki in kralju Amadeju niso dali nasprotniki njegovi prej miru, da je leta 1873. prisiljen bil odpovedati se vladanju, spoznavši, kakor se je opravičeval kortesom, da se ne pripoznava sposobnim, osrečiti Španijo ter jej podeliti notranji mir. Takoj tisti dan kortesi Španijo okličejo za republiko, — a tudi ta uredba ni pomirila nasprotnih rovarjev, strastnih privržencev Dona Karla, koji je še zmerom nadejal se zasesti preje ali pozneje kraljevi prestol. Karlistom se pridružijo še intransigenti, komunardi in drugi nezadovoljneži, in v maji zaplamti na jugu cela vrsta komunističnih vstaj. Največ so trpela mesta Kartagena, Barcelona, Malaga, Sevilja itd. Komunardi v Kartageni se polasté vseh v ondotni loki ležečih vojnih ladij, da bi hiteli na pomoč svojim bratom, kojim je že republikanska vojska pritiskala hudo na hrbet. A vojne ladije družih evropskih držav, koje so krožile preko južnega obrežja španskega, zabranile so jim, da niso mogle izplaviti. Kolike koristi so bile naše ladije ondotnim avstrijskim naselnikom, vidi se lahko iz tega, da so bile zadnji trenutek vse vedno pripravljene vzprijeti nesrečnike na brod ter varovati vsaj njihovo življenje, dokler se mir ne povrne v nesrečno deželo. Kajti vstašem ni bilo nič več svetega, niti premoženje, niti življenje, niti občne mednarodne pogodbe. Da v tacih slučajih tudi konzularno zastopništvo izgubi ves svoj upliv, ni se čuditi in tedaj imponira samo še fizična moč.

Tako je bilo stanje na Španskem, ko nam dojde 23. novembra 1873. telegrafično povelje v Smirno, nemudoma zakuriti in odriniti proti zahodu ter razviti ob španskih bregovih naš čestitljivi prapor. Toda mimogredé naj se ustavimo v Malti, kjer nas bodo čakala natančnejša povelja.

Prešnilo nas je o tej novosti vse nekako nepopisljivo veselje. In kako tudi ne? Saj se je bilo nadejati, da vidimo zopet neznane nam kraje in kar je bilo najzanimljiveje: vzbudila se je v naših mladeniških prsih vabljiva nada, da pridemo morebiti s krutim sovražnikom v neposredno dotiko.

To je bilo letanje in delovanje! V naglici opravi vsak svoje osobne potrebnosti in proti večeru je bila ladija že pripravljena za odhod; samo perila, koje smo bili dali pred nekoliko dnevi na suho, nimamo še na brodu. Napósled privlečejo vender tudi perice svoje čubre na ladijo in tedaj začne iskati vsak svoje lastnine in vlačiti perilo iz še vročega luga. Jeden najde nekoliko, drugi nič, perice pa zapusté ladijo, ilhteč se, da smo jim prouzročili nepotrebne stroške. Ali kdo je trpel večjo škodo, mi ali one?

Še tisti večer odplavimo iz smirenskega zaliva in drugi dan se ustavimo toliko v Siri, da vkrcamo potrebnega premoga ter odjadramo nemudoma dalje proti zahodu.

28. novembra za rana se nam prikaže spredaj na levisi obris krasnega otoka Malte in dobro uro pozneje pade maček v gotovo najlepši loki vsega Sredozemskega Morja.

Po pravici se smatrajo Angleži najpraktičnejšim narodom. Niso mirovali, dokler si niso prisvojili otokov maltiških, dobro spoznavši njihovo krasno in v vsakem obziru silno važno ležo. Malta je glavna postaja vsem trgovskim brodovom, jadrajočim od evropskega predgorja proti sueškemu prekopu in od Port-Saida proti Gibraltaru. V tem nepremagljivo utrjenem pristanišči, v kojem nahaja dovolj prostora veliko vojnih brodovij, imajo zbrano Angleži močno armado, s katero drže v strahu vse Sredozemsko Morje.

V glavnem pristanišči najdemo zasidrano angleško eskadro, kakor tudi rusko oklopnico „knjaz Požarskij“ in malo holandsko ladijo. Po navadnem vojaškem pozdravu od naše strani in odzdravu iz stolpov silovite malteške trdnjave gremo si v mesto ogledat krasnih spomenikov iz one slavne dobe, ko je bila Malta še glavni sedež mogočnemu redu Malteškemu. V veličastni stolni cerkvi nam priča vsak kamen o pretekli mogočnosti imenovanega reda in krasno izdelani kipi bivših redovnih predstojnikov so v resnici čudapolni umotvori in zaslužijo vzbujati pozor najboljšega umetnika. Tudi ostanke veličastnega gledališča, koje je to leto pogorelo (pri gašenji se je posebno odlikovala naša korveta „Minerva“), ogledamo si in jo krenemo

po ravnih in širokih ulicah iz mesta na trdnjavo, kjer nam prijazni angleški oficirji dobrovoljno razkazujejo silovite, v živo skalo vsokane kasemate. Z vrha trdnjave se nam odpre krasen razgled čez vse mesto in njegovi glavni pristanišči. Dalje proti jugu na polotoku se dviguje novo mesto Floriana, onstran loke pa starodavni mesti Citta vittoriosa in Senglea s svojimi tamnosivimi zidovi in veličastnimi cerkvami; na podnožji pa se zibljejo na višnjevo-zelenem morji mogočne ladije, razprostiraje svoje različnobarvene zastave.

Došedše na brod nas je čakala novica, koja nam je prouzročila veliko iznenadenje in grenko žalost. Povedo nam prav ob kratkem, da „Lisse“ na Španskem več ne potrebujejo, (—republikanska vojska je bila komunarde v več bitkah med tem hudo potolkla —) in došlo nam je povelje, odpraviti se polagoma proti domačim pokrajinam. Odjadrali bi bili skoro gotovo tudi takoj proti severju, ko bi se ne bil ravno bližal znameniti praznik 2. decembra, spomenica na 25letno vladanje N. V. cesarja Frana Josipa. To svečanost smo hoteli slaviti v krasnem maltiškem pristanišču, v družbi mogočnih ladij angleških in „knjaza Požarskega“, katere smo povabili, da se udeleže naše slavnosti, kar so tudi storile radovoljno. Grmenje topov se je razlegalo med La Valette in Citta Vittoriosa, da so se tresle silovite kasemate ter veličastna naša himna „Bog ohrani nam cesarja“ vrstila se je za rusko „Bože carja hrani“ in angleško „Good save the Queen“, da nam je kar srce utripalo od mogočnega veselja. Na večer napravi naša oklopnica slovesno pojedino, na katero povabimo štabe tukaj zasedranih inostranskih ladij in odlične meščane in meščanke. Po dokončani pojedini pa se improvizira ples en miniature, in mladost je rajala, kolikor je dopuščal tesni prostor na krovu, do pozne popolnoči.

Drugi dan ob 8. zjutraj dvignemo mačka in odplavimo počasno iz krasne loke maltiške gori proti severo-vzhodu. Skoro malo premočna sapa od juga nas je podila tako urno gori proti domači Adriji, da prijadramo v razmerno kratkem času do največjega in najlepšega jonskega otoka Kerfa, kjer se ustavimo v pristanišču istega imena. Ogleđamo si čedno, za angleškega vladanja s krasnimi nasadi in šetališči olupšano mesto in njegovo na sivi pečini sezidano trdnjavo, kakor tudi malo, pred vhomom v loko ležečo skalo sv. Vida, koja so bili Angleži popolnem izdolbili in premenili v podmorsko trdnjavo, ter odjahamo dve uri proti jugovzhodu v malo mestice Kastrato, sloveče zaradi svoje divne okolice in vedne vzpomladi. Od

tu nam dohaja na vzpomlad zelenjava in lepodišče sadje ob času, ko pri nas še bela odeja zakriva gole poljane. Ta divni kraj si je izvolilo N. V. naša presvetla cesarica leta 1861. v bivališče in še zdaj vedó tukajšnji bivalci pripovedovati s hvaležnimi solzami v očeh o njeni blagodušnosti in radodarnosti.

7. decembra zapustimo Kerf in veter nas zanese — se ve da, z našim privoljenjem — proti italijanski obali ter ustavimo se v pristanišči Brindisi, jako lepem mestu, slovečem zaradi mnogih tu nahajajočih se zgodovinskih starin in njegovega sicer majhnega, a krasnega pristanišča.

Da si ogledam tukajšnje rodovite pokrajine nekoliko bliže, odpeljem se drugi dan z železnico po krasnih ravninah skozi temnozeleno oljčne gozdove do Lecce, glavnega mesta provincije Terra d' Otranto. Sreča mi hoče, da slavijo tukaj ravno ta dan narodno svečanost, spomenico na začetek vladanja kralja Viktorja Emanuela. Imel sem priliko, opazovati narod z „italijansko zvezdo“ in obiskati krasni ljudski vrt, kjer je bila zbrana na večer pri bakljadi in čarobni razsvetljavi z bengaličnim ognjem eleganca vsega mesta. Godbe treh italijanskih pehotnih polkov so nas razveseljevale pozno v noč in težko mi je bilo ločiti se od prijetne družbe. Kmalu po polunoči me pripelje vlak nazaj v Brindisi in že prihodnje jutro se poslovimo od tuje zemlje ter odjadramo po široki Adriji gori proti naši dragi domovini.

Štiri dni pozneje privežemo oklopnico v puljski loki na bojo in objamemo čez dolgo časa zopet jeden, svojega prijatelja, drugi svoje roditelje, tretji zopet svojo zvesto soprogo in draga deca svoja.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

15. Sveti Feliks.

(Dalje.)

Glejte, ravno v jedni teh krščanskih vasij rodil se je sv. Feliks in to na Potavrhu, dobro uro od Novega Mesta. Od naše krčme pridete tja po stezi lahko v pol ure. Od velike ceste, ki gre v Šent Jarnej in Kostanjevico, drži v to vas nad Ra-

težem dober kolovozen pot, dolg komaj četrt ure. Potavrh je precej velik in stoji sredi prelepe gorske zelenjave in prirode. Gozdov, sadja, grozdlja, gob, borovnic, šmarnic, ptičev vidite in dobite tamo, kolikor Vam jih bo srce pozelelo. Vaščani še niso pozabili hiše, v kateri je svetnik na svet prišel. Pravijo jej: pri Šaleharji. Šaleharjev dom je bil še kar jaz pomnim jako boren, spadalo je k njemu komaj četrt kmetije. Pozneje si je opomogel, da ima zdaj dobrega pol zemljišča; tudi hišo so popravili in polepšali. Stari Šalehar je bil domačin in morebiti še Feliksove žlahte. Ženo si je dobil nekje na Gorenjskem. Ker ni imel sinov, vzela je v hišo zeta, ki se je pisal za Jančarja in je bil tudi Gorenjec. Zdaj gospodari že njegov sin. Na tak način je stari rod zamrl, kri in priimek sta se izpremenila, ostalo je samo hišno ime, da si ravno sem čul večkrat že tudi: pri Gorenjci. Z ranjkim Šaleharjem sva se dobro poznala, bila sva vrstnika, ž njim in z drugimi Potovci napravil sem marsikatero malo trgovino, ker se ni bilo bati prekane. Ko je živel sv. Feliks, bilo je še malo šol in duhovnov, otroci se krščanskega nauka niso naučili tako natanko kakor dan denašnji. Vsa verjetna poročila trdijo, da je znal on samo angelsko česčenje, druge molitve pa nobene. Ali to ni škodilo njegovemu izveličanju, kajti gleda Bog le na čisto in blago srce, ne pa na število molitev in na besede. Morda ste slišali tisto pravljico, ko so otroci — sirotki, katerih ni nihče nič učil, s sklenenimi rokami in gledaje proti nebu brbljali v jedno mer: Od plota do plota — od plota do plota! Popotnik jih je čul in vprašal, kaj delajo. Dejali so: Molimo! In precej so začeli zopet ročice sklepati, povzdigovati oči in kričati: Od plota do plota — od plota do plota! Popotnika je silil smeh ali je zapazil kmalu očitno znamenje, da je bilo to otročje blebetanje Bogu tako všeč kakor najboljša molitev, ker jim je prišlo iz dobre misli in priproste, nedolžne duše. Angelsko česčenje pa je prelepa molitev že samo po sebi in Feliks jo je molil vselej z najglobokejšim čutom pobožnosti in s tisto živo in močno vero, o kateri je pisano, da gore prestavlja. Materi božji se je ž njo tako priljubil, da mu je uslišala vsako prošnjo, izpolnila vsako željo. Njegova nevednost dokazuje dovolj trdno, da ni hodil nikoli v Novem Mestu v šolo, kakor nekateri mislijo. In to je bila zanj velika sreča. V mestu bi ga lahko izpridila ne le razuzdana družčina ampak tudi šola. S šibo bi mu bili vtepli v glavo, kakor so meni in drugim, celi koš nemških molitev, katerih ne bi bil mogel moliti tako pre-

mišljeno in z zbranim duhom kakor svoje angelsko češčenje zato, ker jih ne bi bil razumel. Moji učitelji so se kaj radi pohvalili, koliko imenitnih gospodov je že prišlo iz njihove šole. Meni ni znano, kaka je bila ta imenitnost in s kakimi pripomočki so si jo pridobili, gotovo pa je, da nobeden teh gospodov ni svetnik. O, svetohlincev odgojilo se je tisti čas več nego jih je mogla dežela prebaviti, za hinavščino bilo je Novo Mesto na daleč sloveče vseučilišče. Nikoli ne bom pozabil nekega Grila, ki je bil nekoliko let pred mano. Ta Gril je šel vsak dan k trem sv. mašam, vsak teden k izpovedi in sv. obhajilu. Zapisal se je v vse bogoslužne bratovščine, prebral brez števila svetih bukev. Profesorji so nam ga kazali o vsaki priliki za vzgled prave pobožnosti. Učil se je slabo, ali je dobival itak vsako leto prvi red, nekaj zaradi svetosti, posebno pa tudi zato, ker je tožil pridno součence in znance in se dal rabiti še za druge skrivne in skrivnostne posle. Pripeljal je srečno do šeste šole. Okoli božiča pa je prišla njegova gospodinja vsa objokana k ravnatelju in mu potožila, da jej je premotil hčer; reva jej je včeraj to sama povedala, ker svoje sramote ne more več skrivati. Gospod je skočil po konci in se zarotil, da bo farizeja tako kaznil, kakor ni bil kaznovan še nikoli noben dijak novomeške gimnazije. Žena odkima ihteč se: Zdaj je prepozno groziti se, nocojšnjo noč me je okradel in pobegnili. Gosposke so negodnika dolgo iskale, ali nismo nikoli nič slišali, ne kamo jo je popihal, ne če so ga zasačili, ali pa jim je utekel ne mara na Turško. Dobro vem samo to, da ga papež do zdaj še ni spoznal za vrednega, da bi ga razglasil za svetnika!

Srečna leta otročje dobe in prve mladosti je preživel sv. Feliks doma na Potavrhu. Ko je dorastel, vzeli so ga v vojake, ali kakor se je nekaj govorilo, v žolnirje. Takrat je bila ta služba strašno dolga in težavna. Še ob času miru gonili so častniki prostake, same kmetiške fante, po cele dni čez hribe in doline po solnci in dežji, lačne, žejne, ožuljene, obložene z orožjem in drugim bremenom, ki je tehtalo cel cent in še več, češ, da se morajo s tem trpljenjem utrditi, kakor da bi bili kmetje kaki mehkužni grofički. Nравnosti in krščanskega vedenja pa niso zahtevali od njih nič, ker so bili tudi sami vsi poživljeni. Brez kazni smeli so žolnirji po hišah razbijati, ljudi pretepati, krasti, uhajati krčmarjem brez plačila, zapeljevati in skruniti žene in dekleta. Babji lov imajo vojaki še zdaj za nekako svojo pravico in dolžnost, srečni lovec slovi za prebri-

sano glavico in skoro za junaka, vsi tovariši mu zavidajo. Po tej pasji slavi sv. Feliks nikoli ni hrepenel. Sredi celega morja spačenosti ostal mu je žlahtni venec devištva brez pege in madeža. Da si tudi nobene druge zasluge ni pridobil, odklenil bi si bil nebeška vrata že s svojo angelsko čistostjo in nedolžnostjo. Zlobni tovariši so mu se brez konca in kraja smijali in mu nagajali. Poslali so k njemu lepo nesramnico, da bi ga napotila v greh. Sv. Feliks jo je tako modro, resno in ob jednom prisrčno opominjal, svaril in zaklinjal, da je blodnica spoznala svojo sramoto in zavrženost in se spokorila. Tudi v vseh drugih rečeh je pokazal svoje blago, pošteno, podgorsko srce. V hiši kamor je prišel stanovat, ni delal nikomur niti najmanjše nadloge. Če je utegnil, pomagal je ljudem doma, na polji in travniku: hodil je ž njimi orat, žet in kosil. Rad je varoval tudi majhne otroke, bolj odrastene pa učil moliti angelsko češčenje. Ako je zapazil v hiši veliko revščino, delil je z domačini zadnjo skorjico svojega kruha, zadnji sold svoje borne plačice; kadar je prišla nanje bolezen ali kaka druga nesreča, padel je na kolena, molil in prosil pomoči milostivo mater božjo in ljudem je dostikrat še tisti dan odlagnilo. Cesar se je vojskoval takrat večinoma na Hrvaškem s Turki, vmes pa tudi kdaj z raznimi sovražniki na Talijanskem. Od tod, vidite, izvira ganljiva zaupljivost in ljubezen, katero imajo do sv. Feliksa vsi Hrvatje, najbolj pa kranjski, katere imenujejo naše bukve navadno Bele Kranjce. Vsaj je živel med njimi veliko let, morda več nego med svojimi rojaki. O sto in sto prilikah so spoznali zlata svojstva njegove duše, posebno njegovo neskončno, nebeško usmiljenje do revežev, bolnikov in trpinov. Vojska je med vsemi nadlogami na svetu gotovo najhujša. Človek si ni nikdar v svesti ne blaga, ne zdravja in življenja. Kmetom se potepajo njive, požgó hiše in poslopja, ugrabi živina in pridelek. Pomoči ne morejo se siromaki od nikodar nadejati. Česar ne opustošijo sovražniki, pokončajo in pohabijo marsikdaj prijatelji. Sosebno v stare čase je bilo žolnijem v vojski že naprej oproščeno in dovoljeno vsako divjaštvo in hudodelstvo. V teh stiskah in nujah utekali so se Hrvatje in nikoli zaman k svetemu Feliksu. Bil jim je ob jednom oče, mati, brat, varuh, skrbnik in maščevalec. Ker je bil prost vojak, ni jim mogel pomagati s posvetno oblastjo, ali varoval in branil jih je z bolj krepkim in zanesljivim orožjem, z božestveno silo svoje svete molitve. Prigodilo se je, da so Turki iz nenada prihrumeli in odgnali po več stotin kristjanov v bridko

sužnjost. Po molitvi sv. Feliksa jim se je prosrečilo, da so raztrgali po noči spone, krvoloke premagali in se rešili že drugi dan nazaj v svojo domovino. Sovražnik je popalil neko mesto, menda Metliko. Sv. Feliks je molil za pogorelce angelsko češčenje in našli so v razvalinah zaklad, da so pozidali lahko svoje hiše brez dolgov in tuje miloščine. Po deželi je začela razsajati huda, nalezljiva kuga, molitev pobožnega Podgorca jo je v prvem začetku zadušila. Črnomaljsko polje je stolkla debela toča tako v čisto, da se ni poznalo, kje je rastla pšenica, kje rž, ječmen ali drugo žito. Sv. Feliks se je spomnil v svoji molitvi nesrečnih točarjev, in glej: drugo jutro je stala vsa stran neoškodovana po konci, kakor da bi se je ne bilo niti jedno zrno doteknilo. Hrvatje niso pozabili te dobrotljivosti in čudotvornosti Feliksove molitve. Sporočilo o njej je ohranil zvesto rod za rod in še dan denašnji ga kličejo na pomoč v vseh dušnih in telesnih potrebah svojega bednega življenja. Izvolili so si ga za varuha in pokrovitelja svoje krajine in trdno so preverjeni od prvega do poslednjega, če bi jih zapustila tudi nebo in zemlja, da jih ne bo zapustil nikdar ne do konca vekov njihov stari prijatelj in ljubimec, sveti Faleks. Najbolj očitno se je izkazala mogočnost Feliksove molitve v krvavi glavni bitvi, katero so imeli kristjani s Turki. Grozno nevarnost so si naši ta pot sami zakrivali. Njihovi poveljniki so se bili iz straha poskrili, ali pa so prestopili celo k nevernikom in kristjane izdali. Častnike so bili postrelili vojaki sami, ker so jih tako neusmiljeno in brez potrebe postili in trpinčili. V boji ni bilo zdaj niti zapovedi niti reda in zloge. To zapazivši in porabivši začeli so sovražniki naše zajemati in oklepati. V tej strahoviti stiski, ko je izginilo vsako upanje človeške pomoči, povzdignil je sv. Feliks svoje roke proti nebesom in molil angelsko češčenje. Vsi tovariši mu se pridružijo in ga posnemajo. Po dokončani molitvi zagledata obe vojski v oblakih mater božjo držeco v jedni roki božjega sina, v drugi pa vihtečo žareči meč proti nevernikom. Te prikazni se Turki tako prestrašijo, da pustivši plen, borišče in ves imetek z obupnim kričanjem pobegnejo. Po bitvi so prilezli poveljniki zopet na dan iz svojih skrivališč kakor murni iz svojih škulj, pa se usedli za mizo in pisali na Dunaj kako bistrourno so razpostavili svojo vojsko in kako slavno so nevernike premagali. O materi božji in sv. Feliksu ni bilo v pismu niti besedice! Kranjski polk je moral s Hrvatskega oditi na Talijansko, da se udeleži vojne,

ki se je bila unela med Francozi in cesarjem. Zdaj bom povedal nekaj, kar je pravil pri nas v pondeljek, ko je bil v mestu tržni dan, gaberski burkež, saj vem, da ga poznate. Dva prva generala cesarske vojske sta se sovražila in si vseh rečeh nagajala in nasprotovala. Jeden njiju, kateremu je bila znana čudodelna moč Feliksove molitve, poklical je svetnika pred se in mu ukazal moliti, da bi njegov del vojske zmagal, del njegovega zopernika pa da bi bil popolnem potolčen in razkropljen. Sv. Feliks odgovori: Taka molitev bi bila smrten greh. Iz srca rad pa bom molil, da bi se Vi in Vaš nasprotnik prav kmalu pomirili in sprijaznili. General zareži srdito: Miru in prijaznosti ne maram. Tvoja dolžnost je poslušati. Moli precej, kakor sem ti zapovedal. Sv. Feliks se je branil. General je dal prinesiti klop in položili so ga nanjo. Svojemu najmočnejšemu vojaku je dejal: Namaži mu jih pet in dvajset, biti pa ga moraš, kar ti sile zmorejo. Hrust zamahne, palica zazvižga in pade. Sv. Feliks se nasmehljá, general pa zatuli kakor divja zver in se začne zvijati in na vse strani premetavati. Pripetilo se je namreč čudo, da je palica priletela pač na Feliksa, ali udarec čutil je general! To se ve, da mu je bilo zdaj ostalih štiri in dvajset odpuščenih! Takih godčevskih pripovedek sem več slišal ali mi ni bilo mar, da bi si jih zapomnil, ker so se mi zdele preveč abotne, nekatere pa tudi nespodobne. Kako se je vršila vojna s Francozi, nisem nikoli slišal, sploh pa se trdi, da se sv. Feliks ni vrnil nič več domov. Umrl je pri neznanih ljudeh, truplo mu je bilo dejano v tujo, talijansko zemljo. Iz groba pa je vzrastla prelepa cvetica, bela lilija in na lilijo je napisala nevidna roka, da leži v tem grobu svetnik Feliks in tudi od kod je bil in da si je zaslužil svetost z mnogimi odličnimi čednostimi, posebno pa z angelskim češčenjem. Ko je papež to zvedel, dal je truplo dvigniti in je odpeljati s svečanim sprevodom v Feliksovo domovino na Kranjsko, kjer leži zdaj v velikem altariji kapiteljske cerkve novomeške.

Gotovo bi se spodobilo, da bi se vzdala v rojstveno hišo svetnikovo na Potavrhu marmorna ploščá z lepim napisom. Jedenkrat so bili gospodje zvrgli pet goldinarjev in jih dali Šaleharju, da bi kupil zanje čedno sliko sv. Feliksa in jo obesil za spomin v svoji hiši. Mož je bil vinski bratec in velik lahkoživček. Dobivši denar je dejal: Dostikrat sem že tožaril, kako malo mi koristi, da se je rodil na mojem domu svetnik. Zdaj se me je vender usmilil. Lepo sliko kupim lahko za groš, vse drugo pa bo záme. Še tisto uro je šel

v krčmo. Vino je bilo takrat jako v ceno, bokal po 16 krajcarjev. Pil je tri dni neprenehoma in zalokal ves petak, in tudi tisti groš, ki ga je bil za sliko sam namenil. Marsikdo se je čudil, da ni sv. Feliksa v potovski cerkvi. V velikem altarlji je sv. Trojica, v stranskih v jednom sv. Benedikt, v drugem pa sv. Urh. To dokazuje, da je stala cerkev še predno se je Feliks posvetil. Da se je zidala pozneje, stala bi mu podoba gotovo v kakem altarlji, najbrž v velikem. Ker zanj zdaj v cerkvi ni prostora, morala bi mu se po moji misli postaviti kapela kolikor moči blizu Šaleharjevega doma. Potovska podružnica spada pod šmihelski zvon. Ko bi začel nabirati za kapelo šmihelski gospod župnik, preverjen sem, da bi vsaka hiša rada kaj darovala. In če bi povabili še druge Slovence, posebno pa tudi brate Hrvate, ne bi bilo dvojiti o vspehu. Prišlo bi denarja, da bi sezidali lahko ne le majhno kapelico, ampak morebiti celo lično cerkvico. Govori se, kako je grdo, če ne spoštuje narod svojih slavnihi mož, ki so si pridobili zanj zasluge. To je res, ali meni se zdi še veliko grje, ako so rojaki za vero tako mlačni in zanikarni, da ne časte niti svojih svetnikov. — (Dalje prihodnjič.)

K molitvi kličejo zvonovi.

molitvi kličejo zvonovi —
 O pójte, pójte mi na glas!
 Deklě presréčno v nadi novi
 Poslušam vas, pozdravljam vas!
 Lepó, lepó ljudém zvonite
 In glasno v božji hram vabite!
 V zvonenje vaše hvala môja
 Do neba naj na glas doni;
 Pač moli danes src brez brója
 A môje le najbolj kipí,
 In môje le se brez nehánja
 Bogú dobrótnemu uklánja.
 Pred cerkvijo — oj pógled mili! —
 Zagledala sem njega spet,
 In v srčnega veselja sili
 Na ves sem pozabíla svet.
 On stal je tam po zli bolézni
 On, mož lepé, zvesté ljubézni!

Smehljáje je pogledal náme
 In z jasnim srcem jaz sem nanj, —
 Oh, kolika tolažba záme,
 In koliko veselje zanj!
 Pač bled je bil mladenič ljubi,
 Pa že krepák, otet pogubi.
 In v cerkev bom sedaj stopila
 In pala bom v samóten kot
 In górkó in lepó molila
 Do tēbe, večni moj Gospod!
 Zvonóvi le na glas zvonite
 In v božji hram lepó vabite!
 V zvonenje vaše hvala môja
 Do néba naj na glas doni;
 Pač moli danes src brez brója
 A môje le najbolj kipí,
 In môje le se brez nehánja
 Bogú dobrotnemu uklánja!

Nedolžen!

Spisal Josip Stritar.

Osobe:

Andrej Gruden,
Ana, } otroka njegova.
Lipe, }

Jurij Salar.
Marko, sin njegov.
Dr. Koren.

I. prizor.

Ana. Lipe.

Ana. Jutri torej! — Ali pa še danes; zdaj mi je že vse v en kúp. Da bi ga šla prosit, naj še malo potrpi? Ne! saj bi nič ne opravila; in ko bi se tudi omečiti dal, kaj pomaga? prej ali slej mora vender le biti. — Če človek pomisli, koliko časa je? Saj menda še ne prav pet let. Kako je bilo takrat! Grudnova hiša prva v vasi. Če je kdo česa potreboval, pomoči v potrebi ali pa tudi samo dobrega sveta, kam je prišel? H Grudnovim! Dobro se spominjam, dasi sem bila še mlada, kako je vse čislalo in spoštovalo našega očeta; njegova beseda je povsodi veljala. In ranjka mati, Bog jim daj dobro! Grudnova mati, mati župánja! toliko, da niso klobukov snemali ali klanjali se pred njo; in bili bi, ko bi bila taka navada pri kmetih. In jaz, ali se nisem šopirila, kakor mala princesinja! In ko bi mi bil hotel kdo vaških otrok roko poljubiti, ne vem, če bi se bila kaj posebno branila. — — In zdaj! kakor strela z jasnega zadela je nesreča, in kaka nesreča! našo hišo, in vse je izpremenjeno! Uboga mati, vi ste prenašali trud in skrbi, in kar je še teže, sramoto, da ste se napósled zgrudili in obležali pod bremenom. Zdaj sva sama. Sorodniki naši naju ne poznajo, vse se naju ogiblje. Ljubi naš sosed je sčasoma vse lepo náse spravil, zdaj je vse njegovo; kako? — tega prav ne vem, ali gotovo po pravici, vsaj po pisani pravici. In zdaj méni, da naju je že dovolj dolgo trpel v — svoji hiši. Umakniva se mu torej, ker potrebuje toliko prostora.

Lipe (pride). Dober dan, Ančika!

Ana. Dober dan. Zakaj tako pozno? In kako si zaripljen. Kaj je bilo pa zopet?

Lipe. Lahko bi se kaj zlagal, pa se nočem. Rajši povem vse, kakor je bilo. Ko smo šli iz šole, — jaz sem šel, se ve da, sam, kakor vselej, — kar pride sosedov Fran za menoj, pa me začne zopet dražiti: da bom moral zdaj od hiše do hiše, s krivo palico v roki, in z malho na rami kakor Slemenski Grbec. In začel ga je norčavo posnemati in oponašati. Jaz sem molčal in šel mirno svoj pot. Ko je videl, da nič ne opravi, začne zopet z našim očetom. Meni je šinila kri v lice, vendar stisnil sem zobe in miren bil; spominjal sem se tvojih naukov. Kar ti zgaga potegne kos vrvi iz žepa, menda jo je bil nalašč zato s seboj vzel, ter si jo dene okrog vratú, saj veš, kaj je hotel. Mene pa jeza zgrabi, nádenj planem, treščim ga ob tla, poklekнем mu na prsi — sam Bog, da nisem imel kakega noža pri sebi — nesreča bi se bila zgodila! Na to pritekó še drugi ter me obsujejo kakor osé. Jaz pa zgrabim neko poleno, ali kaj je bilo, ter začnem mahati okrog sebe po njih, kamor je priletelo. Ko jih je nekaj ležalo, nekaj razkropilo se, šel sem mirno domov. Tako je bilo; prav ali ne prav, za to se ne menim; jaz ne morem drugače, in ko bi bil tudi katerega ubil, očeta naj mi v miru pusté, ubozega očeta, ki so ga tako po krivem obsodili!

Ana. Po krivem!

Lipe. Káj? Ali morebiti ti ne verjameš, da so naš oče po krivem obsojeni?

Ana. Da bi le res bilo; človek bi imel vsaj tó tolažbo. Saj jaz bi tudi rada verjela, in morebiti tudi verjamem na dnu srca, da so nedolžni, ali pomisli, cesarske sodnije —

Lipe. Kaj cesarske sodnije! Meni vse to nič! Jaz pa pravim, in prepričan sem in vem, da naš oče niso mogli in ne morejo kaj takega storiti, ker ne morejo; in naj ves svet pravi, kar hoče.

Ana. O saj jaz tudi tako mislim; ták mož! —

Lipe. In jaz pravim, da bo resnica še na dan prišla, če je le še kaj pravice na svetu! Samo treba je, da se kaj stori. Le čakaj, jaz se bom pridno učil, da bom za advokata, in potem ne bom miroval, da se pravica izkaže, če že ne prej.

Ana. Bog ne daj, da bi morali naš ubogi oče tako dolgo čakati! Morebiti se pa še prej kako čudo zgodi. Pravo čudo bi moralo biti.

Lipe. Naš oče ubijalec, morilec, razbojnik! Kar pogledati jih, pa bo človek precej videl, da to ne more biti. — Bog vé, kakšni so zdaj! toliko časa jih nisem že videl! Kako rad bi jih obiskal,

ko bi ne bilo tako strašno daleč, kakor pravijo. Pa tudi ne vem, če se smé. Ali bi me pač še poznali? Vzrasel sem precej od tistega časa. Jaz bi jih takoj spoznal, ko bi jih videl; saj so mi vedno pred očmi; posebno pa po noči jih vidim v sanjah.

Ana. Prosim te, pústi táko govorjenje; še teže mi je pri srci, ko te tako slišim. Pojdi ven na vrt, in počni karkoli. Jaz moram tu nekaj pospraviti. (Lipe izide.)

Ana. Sirota še ne ve, kaj naju čaka; le prehitro bo zvedel. Kdo gré?

II. prizor.

Ana. Marko.

Ana. Kaj pa ti tukaj?

Marko. Zakaj tako neprijazno, Ana?

Ana. Tako? prijazna naj bódem tudi še, ko se tako z nami dela!

Marko. Ti imaš pač našega očeta v mislih.

Ana. Vašega očeta, tebe, ves svet!

Marko. Očeta ne bom zagovarjal; ali tožiti in dolžiti jih tudi ne smem; moj oče so. Ko bi šlo po mojem, bilo bi pač vse drugače.

Ana. Kaj bi torej rad? Povej hitro. Če si prišel milovat me s tem pobitim obrazom, s tem klavernim glasom, vedi, da jaz ne maram milovanja, nobenega, najmenj pa tvojega.

Marko. Ana! če tako z menoj govoriš, po tem pa res ne vem, kaj bi rekel, kako bi začel.

Ana. Najbolje torej, da kar tako greš. Jaz nimam časa.

Marko. Ana! Ne bodi tako trda, tako neusmiljena z menoj.

Ana. Zdaj sem pa jaz trda, neusmiljena, ha, ha!

Marko. Drugi s teboj, ti pa z menoj. Ali kaj morem jaz za druge, tudi za svojega očeta! Ko bi me poznala, Ana, ko bi mi mogla v srce pogledati, ne govorila bi takó!

Ana. Kaj pravega bi videla. — Ali si mož? Hlače nosiš, in dolg si tudi dovolj. Govóri torej moško!

Marko. Tako pa tako! Zdaj si mi jezik razvezala. Torej: Očetu ne morem braniti, da delajo, kar hočejo; prigovarjanje, prošnje — vse to ne pomaga nič. Kar pa morem, to hočem storiti. Glej, Ana, vzemi to le: vse pošteno pridelano in prihranjeno. Od očeta ne dobim božjaka, kakor drugi mladi ljudje, tudi ubožnejši. Tega mi pa vendar ne morejo braniti, da bi si česa ne pridelal in prislužil,

sosebno z zimskim delom. Ko bi se kaj menila záme, kakor se ne, vedela bi, da jaz ne zahajam v krčme in na plesišča; da ne pijančujem in igram, kakor je sploh navada. Zato ti pa morem zdaj nekoliko pomoči, če hočeš biti tako dobra in to vzeti. Mnogo ni, a za prvo silo bo že, záte in za tvojega brata. Ana! Nikoli te nisem še ničesa prosil, zdaj pa te prosim: stori mi to veselje in spravi to malost. Prav hvaležen ti bom.

Ana. Miloščino torej si mi prišel delit?

Marko. Ne govori vender tako, Ana!

Ana. Bog ne daj, da bi se pregrešila, saj pravijo, da se človek tako hitro pregreši; kdo vé, kaj naju še čaka, mene in brata mojega! Tudi človek v mojem stanji ni da bi bil kaj posebno prevzet, ali vender pravim: Za zdaj še ne potrebujem miloščine od nikogar, najmenj pa take, katera bi mi prišla iz našega soseda hiše.

Marko. Zakaj še vedno tako osorno, Ana?

Ana. Dokler imam še zdravi roki, greh bi bilo živeti ob tuji milosti.

Marko. Če že záse nočeš, ali ne potrebuješ, pa vzemi za svojega brata. To vender ne more biti nič sramotnega.

Ana. Tudi zanj bom skrbela, dokler mi Bog zdravje dá.

Marko. Torej v resnici nočeš?

Ana. V resnici nočem.

Marko. Ali če pa že nočeš tako, pa vsaj na pósodo vzemi; vrnila mi bodeš, kadar bodeš mogla.

Ana. Pošten človek jemlje na pósodo samo, kadar ve, da bode mogel kedaj vrniti. Hvala lepa za tvojo blagodušnost. In zdaj — z Bogom! Če se ne bodeva več videla —, zdrav ostani!

Marko. Torej se ne daš omečiti?

Ana. Jaz sem tako že premeška! Z Bogom! (Marko mošjno na mizi pustivši počasi odhaja.)

Ana (zagledavši mošnjo). A kaj pa to? Ali ti nisem dejala, da ne maram ne tebe, ne tvojega denarja. Ná! (Vrže mu mošnjo pred noge.)

Marko (čez nekaj časa). Tega — nisem — zaslužil. (Pobere mošnjo ter hoče oditi.)

Ana (ga prime za roko). Tako pa zopet ni treba hoditi!

Marko (skoro jokajoč). Prav tako, prav se mi godi; kaj mi je pa bilo sila srce navezavati na dekle, ki me še pogleda ne, ki

nima srca; ali pa sem jej preslab! Jaz pa le njo, le njo, kakor bi ne bilo nobene druge na svetu, ali bi me pa ne hotela druga nobena. In vender: izberem si, katero hočem. Dà, le posmehuj se mi zaničljivo! prav ponujajo se mi. Vem, da ni lepo tako govoriti; vem, da moški samega sebe smeši, ko se tako ponaša. Ali zdaj mi je že vse v en kúp. Tako, zdaj ko sem se še do dobrega osmešil, zdaj grem. Z Bogom!

Ana. Marko!

Marko. Z Bogom!

Ana. Ali res?

Marko. Le sem poglej! (Na oči pokaže.) Kaj méniš, da to moškemu tako hitro priteče v oči?

Ana (obriše si skrivaj oči; potem mu roko podá). Če je pa tako, potem pa še tem hitreje: z Bogom!

Marko. Kaj to, Ana? Zakaj si me vprašala: Ali res? Zdaj me pa zopet tako trdo goniš od sebe? Neumnež; skoro sem bil že začel misliti in upati.

Ana. Ne misli in ne upaj nič ter hodi z Bogom.

Marko. Ana!

Ana. Marko! (Objame ga nagloma.)

Marko. Ti torej tudi?

Ana. Kakor vidiš!

Marko. Od kdaj?

Ana. O Bog vé, od kdaj! In ti?

Marko. To bi bilo težko povedati.

Ana. A videti ni bilo nič.

Marko. Prav nič?

Ana (šaljivo). Nekaj malega pač menda. A kdó bi si bil mogel kaj takega misliti! Izpregovoril nisi nikoli take besede.

Marko. Kako bi se bil pa upal! Ti nisi, kakor druga dekleta. Tako strašno moška si, in stopaš, kakor kraljica. In če pogledaš koga, to je, kakor bi hotela reči: Kaj pa ti? poberi se mi s poti!

Ana. Lepo me popisuješ! In táko žensko si mogel rad imeti?

Marko. Morda ravno zato, ker si taka, vsa drugačna, nego so druge. Toda, kaj bi ugibal, zakaj te rad imam. Rad nad vse na svetu, in brez tebe ne morem živeti. (Hoče jo zopet objeti.)

Ana. Ne tako naglo, za zdaj dovolj.

Marko. O ko bi ti mene tako rada imela! —

Ana. Kaj ti veš!

Marko. Ali pokazala mi pa nisi nikoli, da me le količkaj rada imaš. Ravno nasprotno! Človek bi bil sodil, da me kar sovražiš.

Ana. In ko bi bilo ravno to znamenje, da te rada imam? Moški ste kaj malo bistrogledi! — Ali veš, tisto je pa že res, kar si rekel, da se ti dekleta kar ponujajo. Velikokrat sem to videla in v srce me je bolelo. Dejala sem sama pri sebi: Naposled ga bode vender ta ali ona ujela. — Toda, kaj delam? Vse to so vender le sanje; lepe sanje, a vender sanje. Iz najine ljubezni, Marko, ne more nič biti. Bog mi greh odpusti, da sem se za malo časa izpozabila.

Marko. Kaj praviš? Zakaj ne, Ana?

Ana. Ti še vprašaš? Kdo sem pa jaz?

Marko. Ti si najlepše, najljubeznjivejše dekle na svetu; ali to ni dovolj?

Ana. Ubijalčeva hči, razbojnikova — —

Marko. Ana!

Ana. Človeka hči, ki je po noči s sejma gredé, svojega tovariša, ki se je ž njim peljal, ubil in mu denar pobral — — —! O Bog! o Bog!

Marko. Ana, ker si že začela: Ko bi bilo vse to tudi res, žalostno, prežalostno; ali kaj bi morala ti trpeti za svojega očeta greh!

Ana. Ali ljudje so že taki!

Marko. Če so ljudje taki, jaz pa nisem tak. Vender, veš, Ana, jaz sem prepričan, kakor more le človek prepričan biti kake reči, da so vaš oče nedolžni, da so po krivem obsojeni.

Ana. Ali pomisli, vse priča zoper nje: nož — —

Marko. Mólči, vse vém; vender so nedolžni!

Ana. Marko, za samo to besedo sem ti hvaležna, o kako sem ti hvaležna!

Marko. Zdaj pa govoriva, kaj nama je najprej začeti.

III. prizor.

Jurij, Salar, prejšnja.

Jurij. Kje je tisti — Há, kaj pa to? Jazbeca sem iskal, pa medveda našel. Ta pa ni slaba! Kaj je tebe sem prineslo, govori!

Marko. Če sem prišel poslovit se od naše uboge sosede, ki mora zapustiti svojo domačijo, menim, da nisem nič napačnega storil.

Jurij. To je nekako tako zavito, kakor da bi meni kaj očital.

Marko. Jaz vam ničesar ne očitam, oče, svojo misel pa sem vam že večkrat povedal.

Jurij. Jaz nič ne potrebujem tvojih mislij.

Marko. Ali dobro bi pa bilo vender, ko bi me časi poslušali, posebno pa tukaj.

Jurij. Jaz tebe poslušal! Glej, glej paglavca, kaj si domišlja srakoper mladi! Zdaj pa glej, da se izgubiš, če ne, bo druga pela!

Marko. Oče, pomislite, da imam že svojih dvajset let. Če hočete, da grem, recite mi drugače, pa pojdem.

Jurij. Tako? ti boš mene učilo, kako naj govorim? Kdo pa si ti?

Marko. Vaš sin sem, a ne več otrok.

Jurij. Moj sin si torej, to še veš; torej le hitro, če ne bo ta le govorila, ki sem jo sicer za družega prinesel, a záte bo tudi še dobra.

Marko. Rekel sem vam že, oče, da tako ne smete govoriti z menoj, če hočete, da Vas slušam.

Jurij. Koliko te pa je? Čakaj, takoj se bode videlo.

Marko. Oče, storite mi, kar hočete, tepsti pa se ne dam, nikomur, tudi vam ne!

Jurij. Raca na vodi! Kako se repenči! Žabica mi preti, kali? Kaj mi pa boš, če te? Ali se upaš udariti svojega očeta?

Marko. Ne, tega ne!

Jurij. Kaj pa boš, sirota? Povej, povej, prav radoveden sem. Tekel boš, tekel!

Marko. Tudi tekel ne bom. Ali če že hočete, da vam povem: za roke bi vas prijel, to se menda vender le smé brez greha, pa držal vas, da bi se ganiti ne mogli. Kakor sem že rekel, tepsti se ne dam, zlasti pa ne v pričo svojega dekleta!

Jurij. Tvojega dekleta! kdo pa je tvoje dekle?

Marko. Ta le, ki tu na klopi sedi, pa gleda in posluša, kako oče ravna s svojim sinom; in tudi sin se ne vede lepo z očetom, vem, ali jaz nisem kriv.

Jurij. Ali sem prav slišal? ta je tvoje dekle?

Marko. Kaj je to tako čudnega?

Jurij. In kaj boš s tem svojim dekletom?

Marko. Žena moja bo, če bo božja volja.

Jurij. Kaj? ta?

Marko. Ana, mirna bodi, pa tu ostani, zdaj je treba, da se stvar na čisto dene.

Jurij. Ta da bi se kdaj šopirila po naši pošteni hiši!

Marko. Kaj pošteni hiši? ali ona morda ni poštena?

Jurij. Nu, nu! Ali samo ženitovanje bo čudno. Očeta ne bo nobenega blizu, dasi sta še oba živa. Da bi jaz prišel, tega, menim, še sam ne boš zahteval; kar je preveč, to je preveč. On pa — da bi ga vama na štiriindvajset ur posodili, ne verjamem; morebiti v železji!

Marko (kvišku plane). Oče!

Ana. Marko! Ne pregreši se!

Marko. Hvala, Ana! Že sem zopet miren. Oče, morebiti pa, da se vse še prenapedi.

Jurij. Da danes ali jutri jaz ležem in ne vstanem več; to verjamem, da bi vama bilo po volji. Ali tega veselja vama ne mislim napraviti še tako hitro.

IV. prizor.

Prejšnji, Lipe.

Jurij. Ravno prav si mi prišlo zdaj v pest, ti zgaga! Ti si zgodaj začelo. Prav pravijo: Jabolko ne pade daleč od debla. Le tako lepo za očetom!

Marko. Za voljo božjo, kaj pa je storil, oče?

Jurij. Tiho ti, s teboj ne govorim. Jaz ti bom pokazal, našega Franeta tako pretepati in nabijati, da se je privlekel ves krvav domov. Ali si ga, ali ga nisi?

Lipe. Res sem ga, in še ga bom, kadar bo zopet tako govoril o našem ubozem očetu.

Jurij. Glej, glej spake! To ima vender še dobrega, da vsaj ne taji, kakor njegov oče; zato bo pa sodba tolikanj krajša.

Lipe. Oče niso mogli reči, dà, ker ni bilo res, ker so bili nedolžni.

Jurij. Tako? nedolžen je bil tvoj oče? to zdaj prvič slišim. Če ti praviš, bo pa že res. Kakor si ti razsodil, tako bo, ti Danijel modri, kosorepi! Porotni možje, sami poštenjaki, jaz sem bil tudi med njimi, kaj ti vedó!

Lipe. Vsi so se motili, vi tudi. Recite, kar hočete, naš oče so po krivem obsojeni!

Jurij. Ti pa vsaj nisi po krivem. Čakaj, prikazen, vse kosti ti polomim. (Ana stopi pred Lipeta.) Bom pa še tebe!

Lipe. Ubijte naju oba, potem boste mir imeli. Nikogar ne bo, da bi vam očital.

Jurij. Kaj očital?

Lipe. Kako ste vse, kar je bilo našega, lepo s časom naše spravili.

Jurij. Kaj? naše spravil! Vse pošteno kupljeno, s poštenim denarjem plačano. Kdo mi more kaj?

Lipe. Jaz vam zdaj res družega ne morem, nego reči, kar sem vam rekel; pozneje homo pa že še videli, če Bog dá.

Jurij. Čakaj, srakoper, da ti sapo zaprem!

Marko. Oče, pustite ga, za svojega očeta se poteza, ali to ni lepo?

Jurij. Ti pa se potezaš za svojega mladega svaka, to je tudi lepo, kaj ne? Lepa rodbina to!

Marko. V pričo mene vaša palica ne bo zadela tega otroka, ki je že dovolj nesrečen. Če že nimate toliko usmiljenja s tema sirotama, da bi ju ne preganjali iz očetove hiše, vsaj pretepati ju ne! Oče, glejte, da se ne pregrešite; prosim vas, pojdite mirno domov. (Za roko ga odvede iz sobe.)

Lipe. Pa naj bi me bil; jaz bi bil na očeta mislil, pa nič bi me ne bilo bolelo. Zakaj mi nisi pustila? Še marsikaj bi mu bil povedal. S kravama je prej vozil, zdaj pa ima dva lepa konja! Lahko je bilo kupovati na dražbi, kaj meniš, da ne vem, ko ni bilo družega nikogar blizu, ker jih je bilo sram. Ali na duši naj mu gori vse, kar ima našega.

Ana. Ne govóri tako pregrešno, da te šiba božja ne zadene.

Lipe. Saj me je pač že dovolj zadela. Česa pa naj se še bojim?

Ana. Pojdi, zapustiva ta nesrečni kraj ter pojdiva kamor koli!

(Konec prih.)

T u g a.

Ne maram jaz ljudij veselih,
Prebridek, pregrenák je kelih,
Ki ga okuša
Mi jadna duša.
Zató veselje, kratek čas
Imejte vi:
Jaz grem, kjer boljši so od vas
Prijatli mi.

V divjino pustega grem kraja,
Kjer ljuta vihra zmer razsaja,
Bijó se boji
Ko v duši moji —
Na breg pečevnat, kjer grmi
Val ob peči,
Tepó vodovja se moči,
Da breg ječi.

Kjer grom grmi, zemljo pretresa,
Vsa v divjem ognji so nebesa,
Kjer tresk in bliski
V pregrozni stiski
Žival vso begajo, podé.
Glej! prizor ta
Mi malko ranjeno srcé
Spet pokrepča.

Na groze kraj grem, na grobišče,
Naj tu miru si duša išče!
Ker tesno tu je,
In vse žaluje
Prav, kakor meni se godi.
Je tma, je mir,
So grobi, črvi in kosti,
Je smrti tir.

In tam na grobu, glej! otroka,
Kako topi ga bol globoka!
Čez mlado lice
Hité solzice
Na ljube majke tihi hram!
Potem oči
Zakrije, da je še bolj sam,
In tih ihti.

Le ták pogled mi dušo celi;
Zató še dalje grem — h kapeli,
Kjer je razpeto
Razpelo sveto,
Podoba ran in bolečin!
Na njem visi
Ponižni, krotki božji sin,
Hudó trpi.

Osti težé mu sveto glavo,
Srcé zija mu prekrvavo;
Kaj on toguje,
Kaj vse boluje,
Se sploh še zmeriti ne da.
Zató pa, križ!
O, blagi križ! na bol srcá
Mi hlad rosiš.

Boj, težka tuga in bolesti,
To moji so prijatli zvesti.
Zato vi drugi,
Ki niste tugi
Prijazni, obdržite lé
Radost sami,
Jaz grem, kjer drugi so za mé
Prijaznejši.

Posavski.

Francoska družba pred l. 1789. in „le livre rouge“.

Spisal Fr. Šuklje.

Ne bojim se ugovora, ako trdim, da v vsej zgodovini ni zanimljivejše, v vsakem oziru interesantnejše dobe nego velika francoska revolucija koncem preteklega stoletja. Združeno nahajamo tu vse, kar more vzbujati pozornost zgodovinarjevo: mogočne, svet pretrեսujoče ideje, katere v svojem nasprotju prouzročujejo globoko sezajoče premembe političnih in družbenih razmer, pomenljive dogodbe, znamenite značaje in tragične prizore, kakor jih navadno ne pričakujemo od istinitnega življenja, temveč le od bujne fantazije stvarjajočega dramatičnega pesnika. K vsemu temu pa še utemeljeno prepričanje, da se vse naše politično gibanje še dan danes razvija na široki podlagi, katero so pred jednim stoletjem osnovali državniki tedanje Francije! Kajti baš v vihri velikanskega tega prevrata je bil položen temeljni kamen moderni družbi in novodobni državi in tedaj se tudi naša hvaležna razsodba ne bode smela preveč ozirati na stransko prikazen, da se je pri kolosalni tej zgradbi kot malta in vezilo potreboval oni plemeniti sok, o katerem Mefisto pravi: „Blut ist ein ganz besondrer Saft“ in pozabiti bomo morali, da je francoska revolucija kakor potratna gospodinja gospodarila s krvjo kletih svojih protivnikov in gorkih privržencev!

Vender ne smem tajiti, da je tudi mene, preiskujočega čudovite te zgodovinske prikazni, čestokrat kar omamil krvavi sopuh ter mi hotel kaliti pogled in motiti razsodbo. Pomagal sem si pa vsegdar s tem, da sem v takih trenutkih si pred oči stavil podobo tedanje Francije ter primerjal „l'ancien régime“ zdanjim razmeram. Kak razložek pač v vsakem oziru! Mislil sem najprej na francoskega težaka, na kmetskega trpina, o katerem je trdil človekoljubivi škof Massillon „da so sužnji zamorci francoskih otokov neizmerno srečnejši od njega“. (Taine, les origines de la France contemporaine I. 431.) Pač je takrat, ko se je pričela francoska revolucija, le primerno majhen del kmetskega stanú (le kakih 1½ milijon ljudi) še zdihoval v starem robstvu, ali ogromna večina vseh drugih kmetovalcev, kakih 19 milijonov, bila je brez svojega posestva, najemniki

in pristavniki, kateri so morali za zemljišče od 10 do 15 hektar svojim gospodarjem dajati polovico vsega pridelka. Ni čudo tedaj, da je bistroumni angleški opazovalec Arthur Young o zanemarjenem francoskem poljedelstvu trdil, da je „jednako poljedelstvu desetega stoletja“. Revščina je bila tako grozna, da so se kmetje bali ženiti in ploditi. V dobrih letinah je pridelal kmet toliko, da mu ni trebalo od lakote giniti, a v slabih letinah, da, celo v navadnem zimskem času je trkal že neizprosni gost lakota s koščeno roko na duri ubogih kmetijskih koč in — ljudje so umirali od glada! Cunje, dostikrat živalske kože so bile kmetu obleka, umazane kože iz teptane prsti brez oken, dimnikov in tlá njegovo stanovanje. Nesnažnost in umazanost sta bili tako razširjeni, da po izreku Arth. Youngovem „po vsej Francoski ni bilo mogoče v krčmi najti snažno opravljene strežajke!“

Pač je bilo nekoliko bolje po mestih, kamor je uboštvo prignalo cele tolpe kmetov; ali tudi tukaj vidimo žalosten prizor, da se ogromni množici nasproti oblastno šopiri organizovana mestna bourgeoisija ter se redí na njene stroške. Ne le da je mestni užitninski davek baš najbolj potrební živež neprimerno podražil, tudi sicer je bil revež v vsakem oziru prikrajšan. Z vso pridnostjo ubogi delavec ni mogel priti do samostalnosti, kajti če je bilo v mnogih celovstvih že po pravilih določeno, da se mojsterstvo podeljuje samo sinovom mojstrov, bili so v drugih združgah „tuji“ delavci dejansko od mojsterstva izključeni po dragi in dolgotrajni učni dobi, po neznosnih pristojbinah in vzprejemninah ter po celi kopi drugih sitnih formalnostij. Navadna vzprejemnina v kako zadrugo je stala 2000 livr., — ubogemu delavcu nedosegljivo svoto; tedaj je bil tudi po mestih, redke slučaje izvzemši, primoran, vse žive dni ostati priprost dninar ali odvisen pomagač.

Še huje pa je bilo, da je država baš ubogemu kmetu in prostemu meščanu navalila skoro vsa bremena. Če je letni davek l. 1789. znašal nad 476 milijonov livr., mora se pomisliti, da je bilo duhovenstvo (140.000 oseb) in plemstvo (139.000 oseb, po Tainu l. a. 17) teh davkov večidel prosto, kljubu temu, da sta dve petini vsega posestva pripadali tema privilegovanima stanovoma. Plemenitaši so se izogibali davkoplačevanju, ne le zarad materialnih uzrokov, temveč ker jim je bil davek znamenje prejšnjega robstva ter so se ga sramovali kot „signe de roture“. Zatorej nahajamo, da so od neposrednega davka, „capitation“ imenovanega, plemenitaši v Champagni

mesto letnih 1,500.000 livr. plačevali samo 140.000 livr. Nekaterih davkov, n. pr. osobne „taille“ in „taille d' exploitation“ so bili po polnem prosti, pri drugih so plačevali veliko premalo; duhovščina pa je kljubu ogromnemu svojemu bogastvu navadno vsako leto več iz državne blagajnice prejemale, nego je plačevala davka. Baš tako so zadevali neposredni davki, davek za sol („gabelle“) in vinski davek („aide“) samo kmete in meščane, kajti tudi njih so se privilegovani stanovi znali odkrižati.

Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da je pri izterjevanji davkov zelo različna praksa bila uvedena za različne stanove. Plemenitašem nasproti je veljala gola obzirnost in prizanesljivost, narodna masa pa je zdihovala pod kruto trdosrčnostjo fiskalnih organov. Pritisek davkovskih pobiralcev je pritiral Francijo tako daleč, da je kmet uboštvo hlinil v onih redkih slučajih, kjer ni bila žalostna istina, da je izgubil veselje do dobička; saj ga ne bi užival on, temveč le država in izterjevalci državnih davkov. Bal se je celó, točno plačevati svoj davek, kajti če je katera župnija bila točna v tem oziru, takoj so jej, kakor nam to zatrjuje stari Marquis de Mirabeau (*Traité de la population*, citiran pri Tainu I. 465), razkačeni izterjevalci, ker so izgubili dobiček pri posilnem izterjevanji, podvojili davčno breme, „pour lui apprendre à vivre“: da bi se naučila obzirnosti!

A niti ubogi kmet, čegar revščino nam plastično slikata znana francoska pisatelja Ereckmann in Chatrian v svojem romanu „L' histoire d' un paysan“, niti tlačeni meščan nista imela nade, kdaj premagati sovražno jim usodo ter s talentom in energijo se preriniti do površja razpadajoče družbe! Kar je imela država uradnih služéb, vse je bilo že davno prodano ter last dedne birokratije, za katero je stari Mirabeau znašel krepki izraz: „la canaille plumière“. Tudi pri vojakihi mu nista mogli pomagati hrabrost in nadarjenost; tam se je potrosilo na leto 44 milijonov livr. za prostake, a 46 milijonov za častnike, vrhu tega pa je vojni minister Segur izdal zakon, da se sme samo tisti imenovati častnikom, kateri ima najmenj štiri plemenite pradede. Celó v cerkvi, katera je sicer vedno čislala duhovitost in talent, kjer so v najtemnejšem srednjem veku sinovi beračev in robov mogli dospeti do vrhovne duhovenske oblasti, do papeštva, kjer se je utelesila srednjeveška demokratija — celo tam v tedanji Francoski ni bilo častnega mesta sinu priprostega

naroda! Pač je imelo duhovenstvo francosko tedaj ogromno svoto 300 milijonov letnih dohodkov, ali to neizmerno bogastvo so uživali le škofje, nadškofje in opatje bogatih samostanov in še pod Ludovikom XVI. se je bilo sklenilo, da jednake prebende, od skromnega priorata počenši do bogate nadškofije je podeljevati — samo plemenitašem! (Taine I. a. 82.) Ko se je tedaj revolucija pričela, bilo je med vsemi 130 škofi in nadškofi francoske države samo ubogih pet neplemenitih! Duhovnikom kmetškega ali navadnega meščanskega rodu so ostajale le ubožne župnije na kmetih, dotirane s 3—400 livr., po škofovih stolicah pa so se oblastno šopirili ter življenje uživali razuzdani kavalirji, plemeniti gospodje Rohan, Brienne, Bretenil, Champion de Cicé in drugi. Ako hoče kdo znati, kako je ta gospoda opravljala dolžnosti vzvišenega svojega poklica, naj pogleda, kar o tej stvari piše legitimistični pisatelj Mongaillard (*L'histoire de France depuis la fin du regne de Louis XV jusqu'à l'ann. 1825*, II. 244 i. d.). Če ta povsem verjetna priča, sam duhovnik, pripoveduje o orleanskem škofu Jarentu, da je njegova priležnica, bivša plesalka Guimaud, v svojem hotela vzprejemala, nadzorovala in promovirala duhovnike njegove škofje, — je to še jedna najbolj nedolžnih epizod iz obširnega poročila tega svedoka.

Povsem naravno je, da je izpridenost višjih, surovost in ubožstvo nižjih krogov kaj neugodno vplivala na javno moralo. Monstrozna lovska pravica graščakov je spravila na noge celo armado lovskih tatov, nespametne zapreke pa, ki so se stavile prostemu prometu, prouzročevale so mnogobrojne čete drznih tihotapcev. Beračev in vlačugarjev je bilo toliko, da ječarne niso imele zanje dovolj prostora in da jih palica biriška ni več mogla krotiti. Pariz je imel takrat pri prebivalstvu 650.000 duš do 118.874 ubožcev; po vsem Francoskem pa, katero je takrat imelo blizu 25 milijonov stanovnikov, štelo se je beračev in vagantov cela 2 milijona. Kaka nevarnost za državo in družbo, dva milijona glasov, ki so hripavo terjali prevrata, štirje milijoni suhih sêstradanih rok, ki so se pohlepno iztegavale — splošnemu chaosu nasproti!

Ozrmo se zdaj nekoliko na ono plemstvo, katero je mirno in slastno uživalo sad narodovega trpljenja, na površno, oholo in moralno-gnilo aristokratijo, katero gledé njene nevednosti Taine obsoja z ostrimi besedami: „Plemenitaš in omikan, te dve lastnosti se na videz izključujeta.“ (I. c. I. 392.) Pač se ne bomo mogli dovolj

čuditi istemu pisatelju, ako se on v svoji sloveči knjigi, v kateri sicer novih idej zelo pogrešamo, ker so glavni nazori vzeti iz Tocquevilleovega monumentalnega dela: „L'ancien regime“, baje iz vesolja do paradoksnih stavkov izgublja do čudne hiperbole: „Nikdar ni bila aristokracija bolj vredna vladati, nego baš v trenutku, ko je izgubila svojo vlado.“ Da se izprevidi oholost tega stavka, naj nam bode dovoljeno opozarjati na vekoviti spomin sramote tedanjega dvora in plemstva, na „rudečo knjigo“ — „le livre rouge“.

Po razuzdanem Ludoviku XV. je prišel l. 1774. na prestol francoski Ludovik XVI., mož dobrohoten ali slaboumen, pošten ali neroden in slaboten, tako da je bil kmalu prava igrača vsemu svojemu dvoru, kateri se ni mogel dovolj posmehovati neokretnemu gospodarju. Bolj nego obširni popis njegovega značaja in njegovih zmožnostij karakterizuje ga faktum, da je trebalo po njegovi poroki še dolgih sedem let, da je lepa njegova soproga Marija Antoinetta v istini postala — njegova žena. Iz tajne korespondencije njegove tašice Marije Terezije z grofom Mercy d'Argenteuom, avstrijskim poslancem v Parizu, vidi se, koliko preglavice je čudna ta razmera delala blagi cesarici. Ni mi treba posebno poudarjati, kako neusmiljeno je dvor sodil o tej javni tajnosti in kako so se o njej dvorjani rogali ter brusili svoje zlobne jezike.

Kralj Ludovik je bil sam sicer ščedljiv, ali tudi na njegovem dvoru se je zapravljalo kakor prej, ker ni imel toliko razuma in moči, da bi se bil vspesno upiral vladujoči potratnosti. Za dvor, na katerem se je mastilo okoli 15.000 lenuhov, potrosilo se je leto za letom po 40—45 milijonov livr., tedaj okoli $\frac{1}{10}$ vseh državnih dohodkov. Naravno, da so se v ogromnem številu dvornih uradnikov nahajala tudi nekatera prav komična dostojanstva; tako n. pr. je bila madame de Laborde „garde du lit“ kraljice ter je za važni ta posel prejemale letnih 12.000 livr. Še važnejšo nalogo pa sta imela ona dva dvorjana, katera sta vsako jutro opravljena v baržunasti opravi z mečem na strani stopila h kraljevi postelji ter se tam prepričala o vsebini nekega delikatnega hišnega orodja. Za to mučno in težavno delo bila sta odškodovana vsak z letno plačo 20.000 livr.

A vender niso bili to tajni stroški, temveč javni in redni ter se tedaj ne nahajajo v „livre rouge“. 27. nov. 1789. l. pa je objavil poslanec Camus v poslanski zbornici, da obstoji še tajen katalog, v katerem so zapisane ogromne svote, katere je aristokratska po-

hlepnost izvabila kraljevi nerodnosti — in takoj se je sklenilo, da se ima ta velevažni dokument objaviti. Zastonj se je ustavljal temu sklepu tedanji minister Necker, zastonj se je sklicaval celó na prevelike tiskovne stroške —; potem ko se je ponudil tiskar Baudouin, da hoče zastonj tiskati famozni ta spis, moral se je udati tudi Necker, in finančni odsek narodne zbornice je imel najprej priliko, pečati se z imenitnim tem delom.

Še ni bil končal odsek svojih razprav o tem predmetu, že je bila objavljena lista penzij. Strmé je zvedel francoski narod, da je jako bogata rodbina Noailles na leto prejela skoro po 2 milijona livr.; da je kraljičin ljubljenec Polignac samo za svojo osobo imel po 80.000 livr. letne penzije; da je neki nemški knez dobival kar štiri penzije, in sicer prvo „pour ses services comme colonel“, drugo in tretjo pod istim naslovom, četrto stoprav „pour ses services comme noncolonel“. Isto tako je užival marquis d' Autichamp štiri letne penzije, vse „zarad zaslug svojega ranjkega očeta, — pour les services de feu son père.“ Kraljeva radodarnost navadno ni bila v zadregi zarad uzroka kake penzije; to se vidi n. pr. pri generalnem odvetniku g. Joly de Fleury, kateremu je bilo odmerjenih 17.000 livr. za to, ker se je odpovedal svoji službi v prid — svojemu sinu! Sem ter tja so padali žarki kraljeve radodarnosti tudi na kako meščansko osobo, če je bila v zvezi z dvorom. Tako nahajamo med obdarovanimi frizêrja Ducrota, ki je prejel po 1700 livr. na leto za to, ker je bil nekdanj friziral hčerko kraljevega brata, grofa Artoiškega; samo škoda, da je dotični otrok bil umrl komaj 3 leta star, prezgodaj tedaj, da bi imel brivec priliko, na umetni frizuri njegovih las skazati umetnost svojo! Kar žalost nas prešine, ako tem svotam primerjamo druge prav beraške, s katerimi so se plačevale istinite zasluge drugih mož; tako se nahaja poleg brivca Ducrota sergent Hamèle, kateremu se je plačevalo po 44 liv. 4 sous na leto za to, ker je bil s svojo hrabrostjo svojemu kralju pridobil neko sovražno mesto!

1. aprila 1790. je bil finančni odsek dovršil svojo nalogo ter izročil narodni zbornici „Le livre rouge“, knjižico, obstoječo iz 122 strani, vezano v rudečem marokinu. Deset prvih strani je bilo izpolnjenih še pod Ludovikom XV. in ta partija se je bila zapečatila na prošnjo kralja, kateri ni pustil sramotiti spomin svojega deda. Prijavila pa se je sledeča partija, obsezajoča 32 strani, tikajočih se Ludovika XVI. Kljub neznatnemu obsegu izkazuje ta partija celih

227 milijonov, kateri so bili v teku 14 let izdani za tajne stroške. A kaj se je tu vse čitalo! Zdaj so zvedeli Francozje, da sta kraljeva brata grof de Provence in d'Artois ves čas krvavo molzla francosko državo. Le pod ministrom Calonnom (1783—87), pod katerim je bila zapravljenost sploh vzklopela do svojega vrhunca, prejel je comte de Provence 13,824.000 livr., brat njegov, comte d'Artois celo 14 $\frac{1}{2}$ milijonov kot izredno podpora „en secours extraordinaires“. Vrh tega je prejel razuzdani mlajši brat poleg svojih mnogovrstnih dohodkov še 7 $\frac{1}{2}$ milijonov iz kraljevega zaklada, da bi plačal ž njimi le jeden del svojih dolgov, neoziraje se na to, da je imel na leto še po jeden milijon rednih dohodkov iz istega uzroka. In frivolni Calonne je opravičeval kralju to potrato, kažoč na važnost „d'assurer la tranquillité du prince“ — da se skrbi za mir gospoda princa!

Ravno tako čudna so bila darila, s kojimi je kraljeva dobrotljivost obsipavala prve plemenitaše svojega dvora. Tako čitamo tu o gosp. Croismardu, da je prejel 50.000 livr. za nakup nekega posestva, tam zopet o drugem kavalirji, da se mu je na narodne stroške pomagalo s 60.000 livr. plačati svoje dolgove. Dober tek plemenite gospode bil je nevaren državni blagajnici, kajti grofica d'Ossun dobivala je „pour sa table“ na leto celih 20.000 livr. Celó porodov v kraljevi rodbini se Francozje niso mogli veseliti, kajti to veselje je bilo drago in čitamo, da je grofica d'Artois prejela l. 1778. za porod vojvoda Berrijskega 24.000 livr. in isto darilo se je ponavljalo l. 1783. pod istim naslovom. Sploh nahajamo v tej knjigi najodličnejše zastopnike bogatega francoskega plemstva: Noailles, Choiseul, Grammont, Guiches, v prvi vrsti kraljičine ljubljence, rodbino Polignac, katera je na leto prejemale po 700.000 livr., ne oziraje se na umazano špekulacijo z državno doméno Fenestran-ges in na darila 1,200.000 livr., katere je kralj bil poklonil Polignacu „en recompense de ses services“. Ogromne svote so se žrtvo-vale tudi nemoralnosti kraljevega dvora, kajti vsa neokretna krepost vladarjeva ni mogla brzdati razuzdanosti njegove okolice. Tako je dobila priležnica Ludovika XV., razvpita Dubarry še pod njegovim naslednikom 5 milijon. livr., in negnjusna ta nesramnica, ki je svoje dni resno na to mislila, omožiti se s kraljem Ludovikom XV., imela je letnih dohodkov po 1,200.000 livr. Ni čuda tedaj, da so se vedno okrog nje zbirali plemenitaši prvih rodbin ter moledovali za njeno pokroviteljstvo. V odlični tej družbi nahajajo se celo škofje; tako

pripoveduje „le livre rouge“, da je g. Bonnac, škof d'Agenski 40.000 livr. penzije imel, „à la recommandation de mad. Dubarry“. Posebno je molzel državno blagajnico vojvoda Coigny, ki je užival 1 milijon letnih penzij; tu se mora pač čuditi opazovalec, ako med raznimi uzroki nahaja: „100.000 livr. vsled priporočila mad. Dubarry“ in zopet „200.000 livres à la recommandation de la Reine!“ Med obdarovanimi vidimo dalje polkovnika Dittona s penzijo 150.000 livr., „na priporočilo Marije Antoinette“, potem pa njeno intimno prijateljico, princesinjo Lamballe, ki je uživala po 100.000 livr. na leto „kot pridatek k svoji plači“. Nehoté sem se spominjal pri tem imenu one grozovite septemberske noči 1792., v kateri so barbarične roke divjakov usmrtille tisto Lamballe ter pred ječarno „La Force“ razkosale lepo truplo princesinje, ki je tako bridko plačevala svoje sodelovanje pri „le livre rouge!“

Ali vender so tajni stroški, navedeni v „rudeči knjigi“ le primerno majhne svote nasproti onim, ki se niti uknjiževale niso. Kajti v dobi 8 let je bilo vsled računa penzijskega odseka izdanih nakaznic na kraljevi zaklad za celih 860 milijonov, katere so bile, da si brez imen, zaznamenovane v neki drugi tajni knjigi „le livre des decisions“. Ko je Pison du Galand 10. aprila 1790. zahteval, naj se objavi tudi ta knjiga, prestrašila se je tega celó zbornica sama — ter prešla na dnevni red o tem zahtevanju. Zgodovinski faktum obstoji, podrobnostij pa ne znamo.

Ali tudi, kar znamo, zadostuje, da razumemo kruto veselje, s katerim je Cammille Desmoulins, poleg Loustalota najduhovitejši publicist francoske revolucije, „rudečo knjigo“ pozdravljal v 21. številki svojega časopisa „Revolutions de France et de Brabant“. S preroškimi besedami žuga kraljevemu dvoru, nagovarjaje ga: „Revelabo pudenda tua! odkrival bodem sramoto tvojo in niti figovega peresa ne bodeš našel, da bi svetu prikrival svoje nagosti!“ Lapidarna fraza, a vender tako opravičena v sveti svoji jezi, hočemo tudi mi ž njo skleniti to kratko razpravo.

Vita vitae meae.

Zgodovinska podoba. Spisal dr. Ivan Tavčar.

III.

(Konec.)

V trenutku je nastala skoro ponočna tema in črni oblaki so prepregli čez in čez neba obok. Zatulil je vihar in bliskoma napolnil vso dolino z grozonosnimi svojimi močmi. Skoro do tal je vil vrhove drevesom, da so bolešno ječala debela. Odkrival je strehe pri kočah ter vil v visocih stebrih prah proti višinam. Po zraku je mrgolelo listja in slame, vmes pa so frfotale plaha ptice ter v svojem strahu razbijale si glave ob stenah in deblih. Po cerkvenih oknih se je nabralo vse črno perutnine; koprneči golobje in predrzne vrane so se pritiskale k zidu, in če je viharja šum utihnil, zadonelo je otožno kričanje preplašenih ptic.

Pretrgali so se črni oblaki, in takoj se je izpremenilo obnebje v žareče žrelo, ki je metalo iz sebe gorečih strel na stotine. Dol in goro je pretresal grom, in do osrčja je trepetala zemlja pod neskončnimi udarci razburjenega neba. Vlila se je ploha, ter vsula toča, ki je takoj oklestila drevje. Struga v potoku se je v hipu napolnila; rumeni valovi so odpluli onemoglega vojaka na produ, odnesli brv, in kmalu sezali do hiš, v breg odmaknenih. Že je donašala voda različna orodja, lesovja, oblačila, in pri cerkvenih stopnicah se je ujelo napeto truplo mrtvega živinčeta, ki se je Bog ve kje pod goró na paši zajele vodovja. In še vedno je lilo iz oblakov, in voda je narastala više in više. Vmes je divjal grom in strele so švigale. Staro lipo sredi vasi je razkrojil blisk, da se je vzdignila iz korenin ter padla po vodi. Okrog nje so pričeli valovi neutrudljivo svoje delovanje, in kmalu so jo drvili s sabo. Po opravljeni sveti maši je hitela pobožna četa z Gore. Ali kamor koli so se obračali pogledi, — povsod se je kazalo jezero v dolu, in izmed umazane vode so se videle kočé kakor mali črni otoki. To je bila največja povodenj, o kateri ve pripovedovati poljanski spomin.

IV.

Stari Čudè je stopil s svojo hčerjo v mežnarijo. Sovražil je to poslopje in sovražil tudi stanovalce v njem. Ali danes je moral iskati zavetja pod katoliško to streho, ker so mu vsako drugo pot zapirale togotne vode! Pri vežnem pragu je obstal ter brez groze zrl v razburjeno narodo.

„Bog je nama priskočil v pomoč!“ vzkliknil je, — „ter z vodami pokončal Egipčane, ki so preganjali božje hlapce!“ In z živo zadovoljnostjo je opazoval ranjenega vojaka pri vodi.

„Potisnil sem mu železo do živega!“ dejal je radostno. „In zdaj ne more vstati!“

„Vzela ga bo voda,“ izpregovorilo je dekle. „Ali bi se mu ne moglo pomagati?“

„Pomagati?“ zatogotil se je starec, „ali misliš, da bi Bog ne bil mogel pomagati, če je hotel izvleči onemogle Egipčane iz morja! Pa Bog ni hotel, in hvala mu, če pokonča tudi tega grešnika!“

Mrzla voda, ki mu je pluskala okrog telesa, povrnila je zavest ranjenemu vojaku. Počasi se je poskušal vzpeti ter s kalnimi pogledi obračal se po svojih tovariših. Ali ti so bili že davno odrinili ter pobegnili v breg in pustili njega brez pomoči. Zavedel se je nevarnosti in postavil se konečno na slabotne noge. Pripodila pa se je silnejša voda ter mu izpodnesla stopalo. Z rokami je mahal po zraku, potem pa se zvrnil v hladni grob, ki se je za večno zaprl nad njim.

„Zdaj je izginil v peklenški prepad!“ vpil je starec v veži. „Poglej, dekle, mogočno božjo roko! Hotel je pravičnega Jurija potisniti v jamo, v kateri se je zdaj sam zadušil! Aleluja! Da bi tako poginili vsi papisti!“

Odprl je vrata iz veže ter stopil v nizko sobo. Tu je sedel pri mizi Carolus Kosem. Pred njim je ležala knjiga, ali njemu je bil zatisnil nedeljski mir trudne oči, da je zadremal. Slonel je ob steni ter spal v sredi viharjev. Na bledem obrazu so se mu kazale še vedno črte tistih bolečin, in roka, katero je bil položil po mizi, bila je suha in drobna kakor otrokova. Tisti pa, ki mu je s smrtonosnim orožjem hotel pokončati življenje, stal je zdaj pred njim in brez usmiljenja zrl mu na upadlo lice in na globoko pod čelo vdrte oči.

„Prebudi se, čestilec Balov!“ zakričal je v luteranski svoji ošabnosti ter treščil meč po mizi, da je zažvenketalo po vsej sobi. Pre-

budil se je mladenič ter prestrašen skušal vstati izza mize. Zapustile pa so ga onemogle moči in zgrudil se je na klop. Trudni pogledi so se mu uprli na orožje, ležeče pred njim.

„Meč je krvav!“ izpregovoril je tiho.

„Da! da!“ odgovoril je oni, „orožje svetega evangelija je to, in danes se ni prvič napilo krivoverske krvi!“ Glasno se je smijal ter sovražno gledal na bolnika pred sabo. Tudi letá je dvignil oči proti njemu, in zrla sta si nekaj časa oko v oko.

„Videl sem Vas že nekje?“ vprašal je Carolus.

„Resnica je to in tudi ta meč je napravljajl že znanje nekđaj s tvójimi rebri, mladi papist!“

„Bilo je tisto noč!“ in Carolus je šinil kvišku. Strast mu je ujačila telo.

„Tisto noč!“

„In Vaše orožje je to?“

„Moje!“

„In Vi ste je zasadili v mé!“

„Jaz!“

„Hvala božji Porodnici! in jaz sem živel v veri, da je hotel umoriti brat svojega brata! Koliko stoterno mi je zdaj sveti Odrešenik poplačal vse prebite bolečine!“ Solze so se mu vlile z očij in sklenil je roke ter pričel moliti. Zunaj pa sta tedaj razsajala grom in blisk, in na mala okna se je vsipal dež z vso silo.

„Ta moli k Materi božji!“ izpregovoril je stavec zaničljivo, „in vsa vas je lezla na goro, da slini usta okrog malika! Ali Bog svetega evangelija je poslal zdaj svoj ogenj na to vas, in obdal jo je s svojimi vodami ter prihitel na pomoč služabnikom svetega evangelija!“

„Bog pošilja nevihte na pravične in krivične!“ odgovoril je Carolus mirno. „Rana, ki me še zdaj skeli, ohladila je strasti v meni in v svoji bolezni sem premišljeval ter si dejal: če je hotel naš Gospod in zapovednik z orožjem širiti svoje večne resnice, opasal bi se bil z mečem ter se obdal z oklepom božje-človeško telo! Ali hodil je brez kopja okrog in bosonog! Za tega delj Vas vprašam: čemu hodite na mé z mečem, ako hočete braniti krive nauke krivega pre-roka, Martina Lutra?“

„Kako ponižno govori zdaj ta sraka!“ odgovoril je oni, „zdaj, ko so mi ga dale nebesa v moje roke! Ali kako mi odgovarjaš na to

lé, mladi Antikrist? Poglej, oboroženi hlapci loškega morilca so planeli ravnokar v ubogo mojo kočo. Prišli so sredi prazničnega miru ter hlepeli po mojem posvetnem imetji, katero sem vedno pripravljen darovati svetemu evangeliju! Ulomili so mi vrata ter mi kratili sveto hrano, ki sem jo ravnó tedaj jemal iz knjige Lutrove. Kaj praviš ti o tem? In zapreti sem moral sveto knjigo ter jo z mečem braniti od krvoločnih Filistejcev. In Bog je dal moč mojemu meču, da je postal v grozo Filistejcem. In če si pogledal ravnokar čez okno, videl bi bil, kako so odnesle vode grešnika, kateremu sem vsekala globoko rano! Ali konečno sem vendar omagal v silnem boji, in s svojim otrokom pobegnil iz svoje hiše. Oboroženi hlapci za mano! Ali Gospod, ki nam je dal čisti evangelij, videl je stiske svojih služabnikov, in dejal je svojim oblakom: izlijte se! in svojim strelam: spustite se na Filistejce! Kaj praviš ti k temu? Oblaki so se hipoma izlili ter napravili med mano in preganjalci mogočno reko, pred katero so s težavo pobegnili v breg. A jednega iz njih so pogoltnili valovi, da se je nažrl mlake do smrti. Jaz pa sem se otél v to zavetje ter upam, da bodem še dolgo živel ter tudi v teh pregrešnih krajih doživel zmago svetega evangelija! Vidiš torej, da so božje nevihte nam v rešitev, vam peklenkim papistom pa v pogubo! Kaj praviš ti k temu?“

Ponosno je govoril, ali — ravnó tedaj je zadonel po sobi pok, kakor bi se bil sprožil strel. Majal se je strop tja in sem; na steni viseča podoba je padla s svojega mesta, in s sklednika posoda je tleskala po deskah. Vsa soba se je zibala nekaj hipov gori in doli, umirila se za trenutek, potem pa se zavila tako, da je zadnji del prišel na sprednje mesto.

„Hišo je vzdignilo!“ zaječal je starec in takoj mu je izginila kri z obraza. Nekaj časa so molčali vsi, potem pa so hiteli v vežo, na hodnik. Bila je resnica — že so plavali po vodi, zdaj še počasi, ali bliže in bliže so prihajali k šumečemu strženu. Koča se je zavila jedenkrat, dvakrat na okrog, potem pa jo je potegnila razljučena struga k sebi in jadrno so pluli mimo koč, mimo cerkve iz vasi. Povsod so šumeli valovi okrog sten, okrog dreves ter sezali do krajev, kjer vode človeška pamet nikdar pomnila ni. Ali še vedno je lilo.

Mežnarija je plula dalje. Na hodniku je stala zapuščena družba, ter zrla v obupu na rešilni breg, ki je bil tako blizu, in vendar tako

daleč. Na bregu je stalo nekaj osob. Kričale so, ali ti na vodi niso čuli ničesar. Še vedno se je bliskalo in grom je bučal.

Tu je kazala vrba dolgo vejevje iz vode. Pluli so mimo, in starec se je sklonil ter krčevito pograbil po zeleni veji. Napenjal je vse moči ali niti za trenutek ni ustavil čudne ladje. Iz onemoglih rok iztrgala se mu je veja in valovi so jih podili dalje. Dvignil je roki proti nebu — kri mu je kapala od njih. Ranilo ga je vrbovje. Tam, kjer se izliva Ločivnica v reko, pluskalo je po zelenih travnikih široko jezero. Reka je drvila svoja vodovja s tako silo mimo, da se potok v njo izliti ni mogel, izstopil je iz struge na obe strani ter stopil na vrtove. Tu je obstala kočica ter napravljala z verjem veličanske kroge.

Zapuščena trojica je šla v sobo, pogled na neskončne vode jih je polnil z obupom. Med zibajočimi stenami so sedeli, molčé, in s smrtno grozo v duši.

„Umreti bo treba, Anica!“ zastokal je starec. Dekle je jokalo.

„In jaz nisem izpovedan!“ vzdihoval je mladenič. Tu je pod klopjo nekaj škrbljalo, tu, tam, in tu zopet! Šumljanje se je čulo, kakor je izviraje napravlja studenec. Iz kota se je privilo kakor kača, in takoj se je napravila sredi sobe črna, prašna luža. Tudi na drugih straneh je prihitelo na dan ter se vilo po deskah.

„Potopili se bomo!“ In nesrečniki so hiteli iz sobe, po veži je stala že tudi voda, in napravljala je nemir okrog ognjišča. Po stopnicah so pobegnili pod streho, kjer je bilo temačno in zaduhlo. Od zgoraj so opazovali, kako je stopala voda više in više. Že je zakrivala nekaj stopnic, in kuhinsko orodje se je gonilo po njej.

„Tudi tu sem bo prišla!“ izpregovoril je Carolus. „In kaj po tem?“

„Potem — potem moramo na streho! Vsaj jaz nečem utoniti kakor maček!“ In stari luteran se je plazil po temnem prostoru okrog, ali ni ga bilo orodja, s katerim bi bil predril streho.

„Meč!“ Pozabil ga je bil na mizi. Takoj se je drvil po stopnicah navzdol. Ona dva pod streho sta čula, kako je bredel vodo v veži. Povrnil se je z orožjem, premočen do trebuha. Pričel je sekati in bosti v slamnato streho, da se je takoj zavil v meglo sajnatega prahu. Kmalu si je izsekal izhod na streho. Zaszvetilo se je, in dež je pričel pršati na zaboje in drugo podstrešno ropotijo. Ali starec je pulil slamo, zlezal na streho ter konečno pripulil se do njenega vrha. Ali še vedno je lilo izpod neba in povodenj se je širila in širila.

Koča se je pogreznila do ostrejšja in ko je konečno ponehalo deževati, gledala je samo še streha iz vršine. Na njej pa so čepeli naši nesrečni znanci ter pričakovali, da jih bode zdaj in zdaj pogoltnila reka. Pripravljali so se na smrt, kateri jim ni bilo oditi.

„To ste zakrivili vi papisti, ki preganjate služabnike svetega evangelija!“ srdil se je starec ter sopol v otrpnele roke. Brila je mrzla sapa.

„To ste zakrivili luterani!“ odgovoril je takoj Carolus, „ki razdirate po teh krajih sveto vero! Ali sodbo prepuščam Bogu, ki nas vsak trenutek pokliče pred sodni svoj stol!“ pristavil je mirno. „Ako ne morem izpreobrniti tebe, veseli se moja duša, da sem spravil na pravo pot vsaj tvojo hčer.“

„Mojo Anico?“ vpraša dvojčce luteran.

„Da! Bolan sem bil in na hodnik domače hiše sem prihajal na solnce. In če sem bil sam domá — prišla je časih vaša Anica. Poprej sva se že poznala!“

Tu se je napel obraz Čudetu.

„Moja hči! K tebi?“ Hripavo je govoril in s krvavo zatekle oči so mu stopile izpod čela.

„In je prišla časih k meni“, nadaljeval je oni, „in pogovarjala sva se, kako je bilo nekdaj.“

„Ali je to vse? Ali jej nisi trosil krive vere v nespametno dušo?“

Oko mladeničevo se je uprlo s ponosom na dekleta, topeče se v solzah.

„Moja vera je tudi njena! Dolžnost mi je bila, da sem jo privedel na pot odrešenja, po kateri so hodile naše matere in naših mater matere!“

„Bodi proklet za to delo!“ In starec se je penil v srdu. Silna hudobija mu je sikala iz očij po mladeniči. Misel maščevalna prešinila mu je možgane in togotno je izpregovoril: „Tvoja mati! Ha! ha! Ali še tega ne veš, da je dolgo let pred svojo smrtjo lazila za Kupljenikom, da je umrla zvesta služabnica svetega evangelija!“

„Moja mati — luteranka!“ Kakor blisk se je postavil kvišku. S kalnimi pogledi je premeril vodovje, iztegnil roki proti nebu ter vzdihnil:

„Mors, vita vitae meae!“

Omahnil je kakor posekano drevo, padel po strehi navzdol ter izginil v vodi. V hipu se je zgodilo vse to. — Popihala pa je tedaj

sapa ter potisnila kočo v reko, da je plula dalje. Na strehi pa sta sedela oče in hči. Starec je govoril sam s seboj. Ugasnil mu je ogenj v pogledih. Smrtna groza in pa zavest, da je z besedami, ki niso bile resnične, pokončal tuje življenje, potli sta mu dušo ter mu zmedli njene moči.

Usahnilo je zopet vodovje. Pod robom v Kotu obtičala je kočica v pesku na produ. Z njene strehe so morali s silo spraviti starega moža, ki je v blaznosti preživel še nekaj let potem.

Plemiči Kosmovi so že davno izmrli. In če bi najstarejše poljanske krstne knjige ne pričale o njih, niti ne vedelo bi se sedaj, da so živeli kdaj! Tako je človeško življenje! Kakor list, ki ga strga vihar z veje ter ga zanese, Bog ve kam. Kdo povprašuje po njem? Blagor mu, komur je dano s tolažilno zavestjo umreti, da je smrt v resnici — življenje našega življenja!

Naše obzorje.

Spisal dr. Fr. J. Celestin.

VI.

(Dalje.)

Vse se lahko pretirava in tudi realizem ni izvzet: on n. pr. časih obliko, t. j. umetnost, preveč zanemarja, ali pa riše skoro samo slabe strani, t. j. pada v nasprotno slabost od one, s katero nam pretirani idealizem zida svoje gradove v oblakih.

Ta realizem v literaturi ni fotografija življenja, ampak njegova umetna slika in tolmač ob jednem, on na realni podlagi teži za tem, da človek odstrani svoje slabosti in krivice ter kulturno napreduje: isti namen ima realizem tudi povsod drugod. Realizem mislim si v obče precej tako kakor n. pr. Rodbertus-Jagetzow v pismu k A. Wagnerju (26. julija 1875) zahteva, da naj bode narodno gospodarstvo kot znanost realistično: „Realistično, pravim, naj bode, ali ne v tem zmislu realistično, da obseza samo sedanjost z vsa

njeno ropotijo, nego v zmislu, da išče sledi, ki iz preteklosti naše znanosti čez sedanost vodijo svojo prihodnost v ideje (in die Ideen ihre Zukunft führen). Saj tudi ideje, ako jih znamo samo razlikovati od močvirnih lučic, ki se rade vrté okoli njih ter jih vodijo na stran ali v močvirje doli, imajo tako čvrsto realnost, kakor le more biti najprostejša, najočitnejša resničnost, in one si bodo vedno delale pot z zgodovinsko močjo, ki prekosi prirodne sile po svoji moči (intensivno) in po svojem obsegu (ekstensivno) povsod, kjer jim hoče človeška neumornost pot zapreti.“

Ali ni to idealen realizem, četudi je osnovan na preteklosti in sedanosti? On obseza vse, tudi najvzvišenejše kulturne pridobitve in nade bodočega napredka. Zakaj bi se ga bali in branili? Saj je tudi v dozdanji kulturi človeštva velika večina tega, kar ima stalno vrednost, rezultat realnih potreb ter je bilo in je v ozki zvezi z življenjem. Res je polna zavednost pomena tega realizma sad, ki dozoreva v moški dobi življenja narodov, ko gospodstvo bujne mladeniške fantazije pojenjava. Ali če se javlja kot važen faktor in moč, je posameznikom in narodom celo nevarno, ako se ne ozirajo nanj.

Tak realizem je gotovo visoko moralen, ker si hoče pridobiti kolikor je mogoče blagotvornega, kulturno-moralnega vpliva na življenje, ima torej brez dvoma idealne težnje ter bi se mogel imenovati tudi realni idealizem, kakor si ga n. pr. gotovo misli tudi Schaffle (Bau und Leben des socialen Körpers IV. 45): „Realni napredek ima v idealizmu pred seboj svojo senco ali bolje svoj budeči lučni žarek.“

Slovanstvo je v obče dolgo živelo v neki idili, pelo svoje pesme, slavilo svoje idealizovane junake, pripovedovalo si svoje pripovedi, in če smo prihajali v dotiko z bolj starimi narodi, bili smo premehki, malo sposobni za boj, v katerem je jačji navadno ta, ki je bolj vztrajen: vztrajnost je znak višje kulture, po njej tudi svojo lahko merimo. Poznati pa moramo značaj te borbe: ne držimo se samo zunanosti in površnosti, ki je mnogo kriva naše nezloge in preprirov. Preprazno in pusto naše življenje meče se iz jedne jednostranosti v drugo, domišljija vlada, da si napolni praznoto, kulturno cvetje bi radi igrate se pobrali, četudi ni rastle na našem drevesu. Pa ker mislimo, da je to lahko, nimamo pravega spoštovanja do težkega mnogo-stoletnega kulturnega dela naprednejših narodov; a pravo, mučno,

vztrajno delo ne diši, o njem se niti rado ne govori, vse se bori le za obliko.

Ni mogoče doseči prave omike, ako se duševni razvoj ne vrši ob enem s primernim materijalnim. „Najprej omikan, potem bogat“ je nemogoče, ako se materijalne stvari preveč zanemarjajo. Tudi nasprotno se ne da doseči, ali vendar bolj ko prvo. Ako narod zanemarja svoj gospodarski napredek — četudi za omiko — koplje si sam svojo jamo. Ako pa tudi nekaj več dela, ko se uči; več varčuje, ko troši, ima vedno toliko moralne snage, da si potrebno učenje pomnoži in znanje razširi. Za to literatura nikakor ne sme zanemarjati narodno-gospodarskih vprašanj in nauk, da širje občinstvo dobi za nje zmisel, da si tako more čuvati gospodarsko snago in jo množiti: ni dosti, da se piše, mora se čitati in ravnati po tem. Da ima pa slovenski narod sploh vendar še precej podvzetnosti, ima se menda gotovo bolj zahvaliti praktičnemu življenju in njegovi borbi, ko pa literarnim ali šolskim vplivom.

Da si povzdignemo gospodarsko snago, morali bi vsaj najprej dobro vedeti, kako stojimo. To znanje je pa sploh gotovo še nepopolno celo pri naprednejših narodih, kakor smo mi, in vendar se jača država in narod tem bolj, čim bolj napreduje to znanje, spojeno z delom, čim bolj takó razvitje postaje soglasno (harmonično). Potem se jača in širi ideja osebnega dela in zasluge, število idej se množi, a sebičnost se manjša pri takem soglasnem razvitku, četudi ljudje delajo za se, t. j. za svojo korist, saj to so si dolžni: „Prava korist je čisto človeška, ona je versko in nravno dobro, pravica, lepota in je prav gospodarska (Schäffle: Bau und Leben I. 133).“ Takih materijalistov se ni bati: „Večkrat so materijalisti za občno dobro fanatično navdušeni, med tem ko se verski sanjači poklanjajo absolutni svoji sebičnosti (Schäffle ib I. 174).“

Taki ljudje so podvzetni, ne bojé se sveta (saj v njem iščejo dela), širijo si obzorje, da ne ostanejo ozkosrčni zapečkarji in filistri. Frazo in polovičnost sovražijo: ona gospoduje najrajši pri kakem slabem narodu, budí šovinizem in vsakovrstne pismouke, farizejce in sofiste. Svojo dolžnost pa ljudje radi zanemarjajo, vestnost se ne čisla, ali pa se celo naravnost strastno preganja. Vse to izpodjeda narodno telo, ruši njegovo podlago, rodbino, ko jedenkrat strast začne živeti na tuje stroške, duši najplemenitejše, celo rodbinske čute. V učenem svetu pa se širi brez konca in kraja neproduktivna

znanost (pravi aleksandrizem) ter gnusno-sebične in slavične spletke „učenjakov“: „Jednostranskih specialistov ne cenimo za popolne, prave ljudi; in oni navadno tudi niso najboljši državljani (Schäffle, 16. I. 202).“ Cvetočje strankarstvo slabi narod, lehkomišljeno uživanje se širi, da produktivna snaga še prej onemore: vesele se le upniki, ode-ruhi in razni umazani špekulantje t. j. oni kapitalizem, ki za svoje namene rabi vsa sredstva, vsak moralni, gospodarski ali politični nered, ter Schäffle (16. III. 396) pač po pravici pravi o njem, „da je pravi nihilizem in anarhizem“. Sedaj se je lotil in z rastočo silo izpodjeda „jedino še čvrsto podlago sedanjega društvenega reda, gospodarje na deželi (Schäffle ib. III. 524).“ Pri tem pa v jednomer kriči, da je svoboda v nevarnosti in ljudje — verjemó. „Da volkovi vpijejo po svobodi, to je razumljivo; ako pa ovce ž njimi vred kriče, dokazujejo s tem samo, da so — ovce (Jhering: Der Zweck im Recht I. 146).“

Gori sem dejal, da ni vse jedno, je li kaka povest vzeta iz domačega življenja ali pa ne. Naše življenje je gotovo tako različno in zanimivo, da našim pisateljem ponuja gradiva več ko dovolj. Vzemimo samo dobo našega preporoda, n. pr. od Vodnika pa do danes. Koliko je preživel narod ravno v tem času in sicer vsi stanovi, koliko je bilo političnih in socialnih izprememb, kako se da vse to opisati v mnogih živih povestih! Pa tudi sedanost daje mnogo gradiva. Samo kmetško življenje, kako je raznovrstno v svoji borbi za obstanek, večkrat naravnost dramatično! Dotika kmeta z gospodo in z omiko sploh, ta gospoda sama, velik vpliv duhovščine in njegovi uzroki, odnošaj h gosposki in vladi sploh, strast našega kmeta za pravdanje, nespametne ženitve na nič, škodljive delitve in njihovi nasledki, rastoče hipotekarno zadolževanje, rastoči proletarijat: koliko je že tu gradiva, koliko ima še narod originalnih mislij, nazorov, navad, značajev!

Življenje naših trgov in malih mest ima spet marsikaj posebnega: dotika s kmetom zunaj trgov in vpliv nanj, medsobna odvisnost itd. To življenje je v marsičem morda celo bolj zanimivo ko življenje večjih mest, ki je bolj podobno drugim večjim mestom in že drugodi bolj izučeno ter opisano, četudi ima svoj tip, svojo politično in socialno borbo, svoje narodnjake, nemškutarje ali tujce, svoje poljedelce, obrtnike, trgovce itd.

Poreče se mi morda, da bi vse to bilo tendencijozno, da v slovstvo ne spada. Če pisatelj življenje izučí — in to mora, če

hoče biti res dober — in ve, kako — tako rekoč — narodu srce bije, ima popolno pravico in dolžnost, da ga nam predstavlja, da tudi drugi, ki morda sicer tudi žive med narodom, pa nimajo časa ali volje (pa tudi ne daru) opazovati ga tako, vidijo pred seboj živo sliko, spojeno z estetičnim užitkom in poukom v samopoznaji.

Gotovo je tako pripovedovanje težko, ker potrebuje znanja naroda, težje ko ono, kjer pisatelj more po volji razpustiti svoji domišljiji krila ter mu ni treba skrbeti, da li res umetno slika življenje, ampak paziti le toliko, da verjetnosti ne prekorači preveč. Take povesti so navadno brez pravega značaja ter bi se večkrat n. pr. na Nemškem godile ravno tako lahko ko pri nas, samo da se imena izpremene. Take povesti so celo laže bolj zapletene ter imajo več onega romantičnega efekta, ki je preračunan za čitatelje brez dobrega ukusa. Nemških povestij in romanov te vrste imamo več ko dovolj v rokah in ponujajo nam jih vsak dan za mal denar — na škodo naši literaturi, našemu ukusu in zdravemu razvitju.

(Konec prih.)

Štefan Kocjančič †.

II.

Vrhu Rutarjevega smo prejeli o pokojnem prof. Kocjančiči še drug nekrolog, katerega konec podajemo tukaj svojim čitateljem:

Mnogo Kocjančičevih del je ostalo v rokopisih, ki so zdaj lastnina njegovega netjaka, č. g. Fr. Goljevščaka, kaplana v Biljani. Med rokopisi je nekaj takih sestavkov, katere je slavni pisatelj izdelal jedino za svojo rabo, ali pa je sam dvojil, da bi se kdaj natisnili. Med rokopisi se nahaja že l. 1851. spisano delo: „Usitatissima in Hebraeorum scriptis scripturae compendia, quod annis succedentibus in ingentem molem succrevit“, potem l. 1858. spisan „Lexicon Aetiopico-Latinum“, tudi obširno delo, a sam pravi, da najbrž nobeno teh velikih del se ne bode tiskalo. Že zdavna je bil spisal laško slovnico, in rokopis, ki ga ni med zapuščino, mora se najti pri kom, ki si ga je izposodil. V rokopisu je tudi kratek turško-nemški slovar, ki je, kakor vse iz njegovega peresa, čedno in razločno napisan; sestavil ga je najbrž záse. Celih 76 velikih pol obseza nadalje slovenski rokopis „Svetopisemsko staro slovstvo“, ki utegne biti pravi zaklad strokovnjaške učenosti.

„Pismo slovensko“ je imenoval krajši rokopis, ki razpravlja staroslovensko slovnico. Tudi je osnoval za svojo rabo slovensko-nemški slovar, dva debela zvezka, v katerih mora biti pač veliko slovenskega gradiva, ker se vrsté samo besede brez opisov ali fraz. Imenitno delo se utegne pokazati 135 velikih pol obsezajoč rokopis, z naslovom „Bulgarske narodne pesmi v slovenski obleki“. Samo iz tega je posneti, da se je Kocjančič z veliko ljubeznijo bavil z bolgarščino. Gotovo je tudi to, da je v njegovi zapuščini Hladnikov rokopis (pesmi).

Tu smo našli samo nekatera dela iz zapuščine, ki gotovo pokaže po pregledovanji mnogo lepih biserov in dragotin. Kocjančič se ni nikdar sam hvalil, ni čuda torej, da tudi v njegovem obližji niso vedeli, kaj je vse delal in zvršil. Veliko bo pojasnil o njegovem razvoji in delovanji „Dnevnik“, v katerega je Kocjančič iz svoje razmere zabeleževal najiminitnejše stvari, potem pa tudi njegov „Životopis“, katerega je vsaj jeden del sam dogotovil. Oba rokopisa ostaneta imenitna literarnemu historiku.

Ni čuda, da se nam Kocjančič po vsem tem kaže pravi velikan posebno na jezikoslovnem polji; pa tudi ni nenaravno, da so učenjaki zvedeli tudi v daljavi ime našega slavnega rojaka, in da so ga iskali ter popraševali za svete in duševno pomoč. Ta in oni ga je obiskal, pa še večim je moral dopisavati na razne strani. Dopisaval in odgovarjal je rad v jeziku, s katerim se je kdo pečal strokovnjak. Dogodilo se je, da je s takim načelom mnogokoga spravil v stisko, in prosili so ga ti, da naj jim ne piše v hebrejščini, drugi, da naj jim ne odgovarja v staroslovensčini, češ, da morajo preveč časa porabiti prebiraje pisma. Tudi pisma, katerih se nahaja v zapuščini na stotine, bodo razodevala, kolike veljave je bil pokojnik.

Jednako častno svedočijo o vrednosti našega pisatelja učena društva, ki so stopila z njim v dotiko, in za katera je tudi pisal. Povsod so le njega iskali, on ni hrepenel po časti in naslovih, in najrajši bi bil ostal nepoznan. Sposoben za vseučiliške stolice, bil je na svojem mestu zadovoljen, ker učenje in delo je njemu samo zadostovalo. Druzega plačila ni pričakoval. Kdo bi mu bil tudi po vrednem plačal ves trud in več nego polovico življenja, katero je prebil v tihi sobici, vedno delajoč in vedno novega dela iščoč!

Kocjančič je bil onih redkih značajev, v katerih prevladuje zadovoljnost na podlagi soglasja narave in nazorov. Lastnosti, ki so ga

zares osrečevale, brati mu je bilo tudi na obrazu. Ni mu bilo težavno deliti svojih majhnih dohodkov s potrebnimi sorodniki in ubogimi, zaradi katerih, da bi jim več prihranil, nikdar ni daleč popotoval, in po več let se niti o velikih počitnicah celó iz mesta ni genil. Rajši se je priprosto opravljal, kakor je priprosto živel, in je imel gotovo večje veselje, če si je mogel kako knjigo kupiti. Velika opravila so mu nalagali; ali kakor je znal izvrstno knjižnice urejevati, takó dobro je gospodaril s časom. Živel je po naravnem, vsakdanjem, a strogem redu; po času njegovega vsakdanjega sprehoda so sosedje zvedali, koliko je ura, in bil je zares kakor natančna ura. Čvrstega telesa ostal je zdrav in bil je vesele narave, kakor kaže tudi njegova ljubezen do petja in glasbe, katero je ohranil do zadnjega. V društvu je bil prijeten tovariš, ki je nedolžne smešnice in dogodke sipal kar iz rokava. Malo je govoril, o sebi najmenj, pa toliko bolj je delal in se kazal na vsakem mestu celega moža. Sebičnosti ni mogel na njem nihče zaslediti; kar je storil, zgodilo se je iz prepričanja in proste volje. Sestavke je spisaval in oddajal brezplačno; jedino družba sv. Mohora ga je, kakor je sam pravil, „obogatila“ za izročene jej spise. Prej ko ne izvira njegova majhna denarna zapuščina (okoli 700 gl.) iz nagrad one družbe. V semenišči je živel, delal in dovršil svoje dni; semenišču je tudi zapustil skoro vso svojo knjižnico. Posvetnega in svetnega sukanja sploh ni poznal, pa bil je vendar srečen. Živel je kakor prostovoljni redovnik. Ni se vtikal v hrup bojev, ki vznemirjajo in preobračajo zdanje narodno, politično in družbinsko življenje. Življenje mu je teklo mirno, in takó mu je bilo možno duševne sile zjediniti in doseči, kar dokazujejo njegova duševna dela. Po zunanosti in hodu si spoznal v njem krotko in plemenito dušo, ki bi ne bila mogla storiti žalega nikomur. Kdor ga ni poznal, moral ga je že po zunanem spoštovati; kdor je vedel kaj o njegovih vseh, občudoval ga je, in kdor je z njim občeval, ta ga je tudi ljubil. Vsi ti učinki so se najlepše pokazali tudi ob njegovi kratki bolezní in ob njegovem pogrebu 10. aprila t. l., ko se je spreveda udeležilo poleg oficijalnih zastopnikov in društev tudi veliko inteligenceje iz vseh krogov in stanov in veliko, za Gorico izredno veliko ljudstva.

Tako nas je Kocjančič zapustil veliko prerano, ko je sam čutil še veliko veselja in moči do dela; ali on ostane duhovščini, zlasti slovenski, vzvišen vzgled, kakó naj poleg cerkvenih dolžnostij izpolnuje tudi dolžnost do druge duševne omike narodove. Vse slovenske naobražence pa spominja njegovo neumorno delavno življenje, kakó se je mogoče tudi z

majhno gmotno pomočjo povzdigniti do vrhunca učenosti. Brez posebnih navodov se je Kocjančič plemenit samouk povzdignil do častne samostojnosti, ki mu je podelila dostojno avtoritêto. Večen in slaven mu spomin!

Fr. Podgornik.

Dr. Jarnej Levičnik †.

Dne 9. maja t. l. ob 7. uri zjutraj je v Št. Mohorji v ziljski dolini na Koroškem zatisnil svoje trudne oči g. dekan dr. Jarnej Levičnik, poslednji pesnik iz ône čestite pisateljske družbe, ki je v našega pesništva detinski dobi slovenskemu narodu osnovala „Kranjsko Čebelico“.

Porojen je bil pokojni pesnik dne 15. avgusta 1808. v Železnikih na Gorenjskem; gimnazijo in modroslovske nauke je zvršil v Ljubljani, kjer se mu je učencu Metelkovemu vzbudilo v srci veselje do svojega materinega jezika. V semenišče je odšel v Celovec, ker je bilo ljubljansko tedaj prenapolnjeno, in tam ga je špiritual Slomšek spet ogreval za slovensčino ter ga vabil v slovenskem pisanji, kakor to pripoveduje g. M. Lendovšek v Slomškovih zbranih spisih (I. 232). Bogoslovec Jarnej Levičnik se je tudi pridružil pesnikom „Kranjske Čebelice“, v katere II, III. in IV. knjigi je izdal nekoliko svojih pesnij, ki sicer ne dosežajo niti Kastelčevih, pa vender niso najslabše, kar jih je objavila Čebelica.

V duhovnika je bil posvečen 5. avgusta 1832. Potem je služil za kaplana v Grabstanji, pri Gospé Sveti in v Nemškem Bleibergu. Okoli 13 let je bil kurat v Zgornji Plesi, kjer se je pridno učil italijanščine, francoščine ter v Gradci tudi naredil doktorat filozofije. Leta 1852. je postal dekan v Št. Mohorji, kjer je obče ljubljen in spoštovan umrl baš 31. obletni dan svojega dohoda za dekana. Cesar ga je lani odlikoval z viteškim križem Fr. Josipovega reda.

Pokojni se je še v časih, ko se je malokateri omikani človek menil za zaničevani jezik slovenski, gojil gorko ljubezen do njega, dasi ni bil prijatelj javnosti ter ni svetu izročal produktov svojega pesniškega duha. Delal je sam záse samo iz veselja do pesništva. Tako je poslovenil že pred Koseskim Schillerjevo: „Devico Orleansko“, spisal je balado „Baron Turjaški Andrej“, zložil je epopejo „Katoliška Cerkev, junaško petje v petnajstih pesmih“, rokopisa je 15 pol. Zapustil je tudi 15 zvezkov

nemški pisanega dnevnika. Vse te stvari je izročil pred svojo smrtjo svojemu bratu g. Jos. Levičniku, učitelju in posestniku v Železnikih.

Blag bodi spomin poslednjemu pesniku „Kranjske Čebelice“!

L.

Slovenski glasnik.

Viljem Ogrinec †, c. kr. okrajni sodnik Metliški, umrl je 22. maja v Ljubljani v 38. letu svojega življenja. Pokojni Ogrinec, temeljito omikan mož, je bil v mlajših letih priden pisatelj slovenski, ki je spisal mnogo, osobito zvezdoznanskih razprav v „Novicah“. Matici je poslovenil „Astronomijo“ v Schödlterjevi knjigi prirode. A Prešimove besede:

„Lákota sláve, blagá, vléče pisárja drugám“

obistinile so se tudi pri našem Ogrinci. Iz sebičnih namer je postal iz slovenskega pisatelja renegat in besen sovražnik vsega slovenstva. V. M. P.!

Slovenske knjige. Prišla je na svetlo knjižica: Kopaljšče v Radencih. Radenska slatina, imajoča v sebi jako obilno natrija in litija (Štajerski Vichy). V Ljubljani 1883, 16, 31 str. Založilo kopaljšče v Radencih. Knjižica opisuje okolico Radenskega kopaljšča ter govori o kemični sestavi in zdravilni moči in razpošiljanji radenske slatine, ki se je zadnje čase po mnogih krajih jako priljubila.

Na valovih južnega morja. Pravljica (sic!). Prosto poslovenil Ignacij Hladnik. V Ljubljani 1883, 8, 55 str. Založil in prodaja Jan. Giontini, natisnil Maks Šeber v Postojni. Cena 14 kr. — Priprosta povest za mlade ljudi. Želeli bi, da bi prelagatelji vselej imenovali vir, iz katerega zajemajo take povesti in da bi v pisavi gledali ne samo na priprost, ampak tudi na pravičen jezik. V tem oziru bi nam morali Metelkoveci še vedno biti vzor.

Književna zgodovina Slovenskega Štajerja. Spisal Ivan Macun. V Gradcu 1883, 8, 181 str. Založil in na svetlo dal pisatelj. Cena po pošti 1 gld. 5 kr. — Ta knjiga, ki je že toliko let strašila po slovenskih novinah, prišla je v Gradcu na svetlo in gotovo je bode iz vsega srca vesel vsak prijatelj naše književne in kulturne zgodovine, če se bode tudi marsikdo zadeval ob to ali ono hibo, osobito jezikovno. Knjiga nam je prepozno došla, da bi jo bili mogli pazno prebrati ter obširneje o njej poročati že v tem listu; a pregledali smo jo toliko, da jo moremo z dobro vestjo priporočati slovenskemu občinstvu. Vsak bode našel v njej mnogo novega, zanimljivega književno-zgodovinskega gradiva.

„Archiv für Heimatkunde.“ Tega zbornika je prišla na svetlo I. zvezka 14., 15., 16., pola, a ob jednem tudi listinske knjige 9., 10., 11., in 12. pola tako, da je zdaj dovršen I. zvezek te lepe knjige, obsezajoče vse zgodovinske listine o Kranjski do 13. stoletja. Pridejan je I. zvezku jako točno, vestno in pregledno sestavljen register, kar vrednost knjigi silno povišuje. O tej priliki Šumijev zbornik najtopleje priporočamo vsem prijateljem domače zgodovine. G. Šumi ima s tem domovinskim podjetjem mnogo truda in stroškov;

spodobilo bi se, da bi ga domačini bolje podpirali, nego so ga do zdaj. Kako o njegovem zborniku sodijo nemški učenjaki, o tem svedoči pismo berlinskega prof. Wattenbacha, ki piše g. Šumiju tako: „Hochgeehrter Herr! Ihre Bemühungen um die Heimathkunde sind ohne Zweifel sehr verdienstlich, um so mehr, weil sie durch die Nationalitäts-Verhältnisse sehr erschwert werden. Es würde aber überall grosse Schwierigkeit machen, wenn nicht unmöglich sein, für eine solche Publication, welche doch immer nur einer geringen Anzahl geniessbar und verständlich sein kann, zahlreiche Abonnenten zu finden. Ich habe im „Neuen Archiv“ auf Ihre Publication aufmerksam gemacht und bin gern bereit es durch Praenumeration zu unterstützen.“

Berlin 14. April 1883.

W. Wattenbach m. p.

Plemeniti Prešerni. — V 3. zvezku letošnjega „Ljubljanskega Zvona“ na 208. strani sem objavil, da se je nahajala v prvi polovici 18. stoletja neka plemenita rodovina Prešern, z naslovom „zum Heldenfeld“. Naslov „zum Heldenfeld“ označuje baje junaštvo prvega pridobitelja tega naslova, ker ne morem najti kraja s tem imenom. Na pokopališču fare Brezoviške pri Ljubljani pa nahajamo nagrobni kamen z naslednim napisom: Hier ruhen Herr Johann Prešern, gestorben am 17. Juni 1814 und dessen Gattin Frau Maria Prešern, gestorben am 12. November 1837. Gewidmet von ihrem dankbaren Sohne Franz Prešern, Ritter von Heldenfeldt. Oče tega Franca Prešerna je bil navaden kmet in kakor sem zvedel, neke pri Lescah na Gorenjskem doma. S prebrisanostjo in marljivostjo sta si Janez in za njim Franc veliko premoženje (okoli 80 tisoč forintov) pridobila. Franc je imel dva sina in hčer. V zadnjo se je zaljubil neki častnik plemenitaš, in ker se ni mogel s kmetico zaročiti, dasi tudi je gosposko obleko nosila, zato je posredoval, da je nje oče plemenitaštvo zadobil.

Iz naslova je razvidimo, da je prva rodovina plemenitašev izmrla in da je bil stari naslov novi rodovini podeljen. Prvi plemenitaši Prešerni niso imeli deželanstva. Visokočestiti gospod župnik iz Brezovice pa mi je o tem naslednje vrstice podal: „Plemenit je še le Franc Prešern okoli leta 1863. postal, bil je velik posestnik na Brezovici pri Škandru, leta 1848. je posestvo prodal ter se v Gradec, pozneje na Dunaj preselil; ali še živi, ni mi znano.“ Od drugega vira sem zvedel, da sta ga njegova sinova ob vse premoženje spravila, da je po polnem ubožal in da se že deset let ne vé, kje zdaj biva.

Fr. Šumi.

Zavratnica-Cravatte. V preizverstni Weigandovi knjigi „Deutsches Wörterbuch“, Giessen, 1878, I. Th. čitamo na 334. strani to zanimljivo drobtinico: „die Cravatte (v = w), Pl. — n: steife Halsbinde. — Früh im 18. Jahrh.; das franz. die cravate, welches in der ersten Hälfte des 17. Jahr. gebildet aus dem Volksnamen Cravate, Croate, (älter nhd. Krabat), indem man von den Kroaten jene Halsbekleidung entlehnte, weshalb sie auch ital. croáta neben die cravatta heisst“

Hrvatje smejo ponosni biti, da so omikanemu svetu dali jednega najimennitnejših in najelegantnejših delov človeške obleke.

Hrvaška knjižeynost. — Znani nabiralec narodnega blaga, Vuk Vrčević, izdal je v Dubrovniku „narodne basne“, ki jih je nabral po Boki, Črni Gori, Dalmaciji in Hercegovini. Cena tej prezanimljivej knjižici je 50 nv. — I. Despot je iz angleškega preložil imenitni poučni spis „Značaj“ od S. Smilesa. Hrvaški

prevod v knjižici od 257 stranih je tiskan v Zadru v založbi Dalmatinske Matice, a stoji 80 nv. — V Zagrebu je prišla na svetlo lepa pripovedka za mladino „Učitelj v Jabukovcu“, ki jo je spisal ljudski učitelj Josip Klobučar. Cena 45 novih. — Neimenovan pisatelj Veseljaković v Zagrebu izdal je „Hrvatskega veseljaka“. Cena 20 novih. — Ruski roman „Nov“ od Turgenjeva je v Zagrebu prišel na svetlo v hrvaškem prevodu od Lovrenčevića. Cena 1 for. — Že v predzadnjem „Zvonu“ smo povedali, da zaslužna zagrebska knjižara „Kugli i Deutsch“, kateri je tudi jugoslovanska akademija poverila prodavanje svojih knjig, izdava „Hrvatsko biblioteko“, zbirko zabavnih in poučnih spisov v malih snopičih po 15 novih. Veselo znamenje za razvoj hrvaške književnosti je to, da ima ta biblioteka malo ne dve tisoči naročnikov. Od zadnjega našega poročila sta zopet dva zvezka zagledala beli dan, od katerih nam 6. knjiga podaje Shakespearovo tragedijo „Romeo i Julija“ v prevodu ranjega Šenoe, a 7. knjiga „Nješto iz lovčevih zapisaka“ od Turgenjeva v prevodu Brlekovića. Po petnajst novih krajcarjev so takšne knjižice pač vredne in mogle bi se tudi po Slovenskem razpečati. — Te dni pa se je v Zagrebu odprla nova „Hrvatska knjižara“ (Grünhut i drugovi), ki bode zalagala in prodajala prav same hrvaške in druge slovanske knjige. V njeni založbi izhajata „Hrvatska Vila“ in „Modni List“, a zdaj namerava izdavat omenjeni „Hrvatski biblioteki“ podobno zbirko ali „Univerzalno biblioteko“, snopič po 12 novih. Prvi zvezek je že prišel na svetlo in ima v sebi „Pjesme u prozi“ (ali, kakor se mora po najnovšem pravopisu slovenskem pisati: v prosi — in der Hirse!) od Turgenjeva v prevodu Matičevem. Tudi to podjetje priporočamo Slovencem. — Na Sušaku izhajajo v snopičih „Sgode Gil Blasa Santilanskega“ od Lesagea, ki jih je iz francoskega na hrvaško preložil Ivan Širola. — Da povemo vse nove prikazni na književnem polju hrvaškem, naj omenimo še dve novi izvirni igri, ki sicer nista tiskani, ali sta se te dni igrali na zagrebskem gledališki. Prva je vesela igra „Kite cvieća“ v jednom dejanji od neimenovanega pisatelja, a druga je drama „Maja“ v štirih dejanjih od mladega pisatelja Roraverja. Obe igri je kritika slabo sodila, ali poslednji pisatelj je pokazal v posameznih prizorih, zlasti v prvem dejanji, mnogo dramatične zmožnosti in nadjati se je, da bode s časom pisal prav dobre igre. — Mladi pesnik A. Harambašić, ki je izdal zadnjič omenjene „Ružmarinke“, oglasil je, da bode izdal nov zvezek svojih pesnij „Slobodarko“, ako bode dovolj naročnikov. — Drugi mladi pisatelj Ant. Pukler želi naročnikov, da bi mogel izdati drugi zvezek „ženitbenih običaja u Hrvata“; a da bi to imenitno delo mogel nadaljevati, namerava prepotovati Dalmacijo in Hercegovino, da bi tudi v teh hrvaških krajih nabral potrebnega gradiva. — Naposled nam je poročati še o tretjem napovedanem delu, ki ga snuje Milan Grlović v Križevcih. Leta 1885 bode namreč petdeset let, kar je Gaj hrvaško književnost vzbudil k novemu življenju. Ta preimenitni jubilej nameravajo Hrvatje dostojno praznovati, in že zdaj premišljujejo, kako. Velik shod hrvaških in tudi družih južno-slovanskih književnikov bo jedro te svečanosti, kateri na čelo se misli postaviti jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti. V isti namen hoče torej Grlović sestaviti velik „hrvatski životopisni rječnik“ vseh mož, ki so si zadnjih petdesetih let pridobili le količkaj zaslug za razvoj hrvaške knjige in omike sploh.

Ravnokar smo sprejeli knjige „Matiice Hrvatske“ za leto 1882. Kakor doslej vsako leto, dobodo matičarji tudi letos šestero knjig razne vsebine, od katerih je I. del Smičiklasove hrvatske poviesti sam toliko vreden, da bi bili udje prezadovoljni, če tudi ne bi bili dobili nobene druge knjige. Čestiti „Zvonovi“ čitatelji vedó, da je hrvaška Matica že leta 1879. izdala II. del te Smičiklasove zgodovine, ki nam prav zanimljivo pripoveduje zgodbe in nezdode hrvaškega naroda od leta 1526—1848. Vse stranke so veselo pozdravljale to preimnitno in že davno pogrešano knjigo in le jedno željo bilo je čuti iz ust vsacega domoljuba, da bi Matica kar najpreje izdala tudi I. del. Te dni se je ta splošna želja izpolnila. Na 756. straneh velike osmerke podaje nam prof. Smičiklas vse dogodbe, ki se tičejo hrvaškega naroda in hrvaških dežel od najstarejših časov do leta 1526. Ni treba nam poudarjati, da bode ta knjiga bolj nego vsaka druga ukrepila narodno zavest in narodni ponos. Ne le Hrvat, tudi omikani Slovenec ne bi nobeden smel biti brez te tolikanj poučne in koristne knjige. Veselo znamenje je, da učeni gosp. pisatelj zdaj nikakor ne misli odložiti peresa, marveč se že pripravlja na novo večje izdanje te svoje zgodovine. Bog daj srečo! — Druga letošnja knjiga Matice Hrvatske so „Novorjeki iz umi“ I. del. Zunanja oblika te lične knjižice nam ob jednom priča, kako se je zadnja leta lepo povzdignilo hrvaško tiskarstvo. V uvodu nam g. dr. Kišpatić podaje kratko sliko kulturne zgodovine, a potem nam g. prof. Šah razlaga petnajst najimennitnejših iznajdeb, katere pojasnuje 198 podob. — Gosp. Ferdo Becić, ki je že v mnogih svojih pripovedkah mično in verno opisal življenje v nekdanji vojaški krajini, spisal je letos za Matico roman „Zavjet“, v katerem nam kaže novo podobo junaškega krajišnika. Repertoiru narodnih gledaliških iger je Matica letos dodala dve novi izvirni komediji Evgena Tomića, „Novi red“ in „Gospodin autor“. Gosp. Tomić je najboljši in najrodovitnejši pisatelj hrvaških veselih iger, in preverjeni smo, da se bosta ta nova njegova ploda občinstvu ravno tako prikupila, kakor vsi dozdani, a opozorujemo nanja tudi slovensko dramatično društvo. — Tem izvirnim delom pridružila sta se dva prav zanimiva prevoda. Duhoviti pisatelj gosp. Josip Miškatović pohrvalil je najnovejši ruski roman Turgenjevlev „Klaro Milićevo“, kateri je dodal kratko in dobro razpravo o novejši ruski literaturi. Mladi pisatelj Aleksander Tomić pa je iz poljskega preložil Kraszewskega pripovedko „Kolibar“ ter v uvodu izpregovoril nekoliko besed o življenji in delovanji tega slavnega poljskega pisatelja. Vse te knjige podaje Matica Hrvatska svojim udom za leto 1882. Nekateri se čudijo, kako Matica toliko premore, drugi pa jej očitajo slabo gospodarstvo, češ, da bo zabrela v dolgove, da bode svoje ude preveč razvadila in naposled opešala. Vse to ne moti Matičinega odbora, ki si je v svesti, da je izvršil svojo dolžnost, da boljje ne bi mogel. Glavni namen Matičin je, da širi med narod kar največ knjig in da ž njimi vzgoji čim dalje tem več čitateljev hrvaških knjig sploh. In res, bolj ko napreduje Matica, bolj se tudi množe knjige, ki jih zalagajo posamezni knjigarji. Za primer naj povemo le to, da se „Hrvatska biblioteka“ tiska v 2000 iztisih, in v kljub tolikemu številu so prvi zvezki že čisto razprodani. Pa nismo še vsega povedali, kar je Hrvatska Matica v minulem društvenem letu storila za razvoj hrvaške književnosti, kajti založila je tudi tretji zvezek „prevodov grških in latinskih klasikov“ ter ravno-

kar izdala v dobrem Maretičevem prevodu in v jako ukusni vnanji obliki celo Homerovo Ilijado, katero svojim udom in dijakom prodaje po 1 goldinarji, drugim pa po 1 gl. 50 kr., torej bolj po ceni, nego je nemški prevod. Razven tega dala je Hrvatska Matica v Lipskem tiskati 24 prekrasnih hrvaških pesem za petje in glasovir od znanega umetnika Zajca ter jih udom prodaje po 1 gl., drugim po 1 gl. 50 novč. — Zdaj, ko je nekoliko upanja, da se bodo slovenskim knjigam odprla vrata tudi v srednje šole, treba, da se oziramo tudi na hrvaške šolske knjige, in to tem bolj, ker so hrvaške srednje šole prav tako uravnane, kakor cislitavske ter imajo skoro povsem iste učne knjige. Zlasti pisatelji slovenskih šolskih knjig bi se morali seznaniti s podobnimi hrvaškimi, ki so se v zadnjih dvajsetih letih kaj lepo opilile ter imajo že precej stalno znanstveno terminologijo. Te dni je prišlo na svetlo tretje izdanje „Zemljopisa“ za nižje razrede srednjih šol od prvega hrvaškega geografa dr. Matkovića, ki je to knjigo iz novem predelal po najnovejših virih in po mnogoletnih svojih skušnjah v šoli. Ob enem je prišlo na svetlo tudi tretje hrvaško izdanje Pokornovega „Bilinstva“ za šole po 12. nemškem izdanji. — Zanimljive za poznavanje bosenskih razmer sta dve knjižici, ki sta ji spisala dva znana domoljuba in hrvaška pisatelja v Bosni, oba redovnika sv. Frančiška. Gosp. Martić v svojih „Osvetnicih“ (VII. zvezek) opeva dogodbe avstrijske okupacije leta 1878, gosp. Batinić pa je opisal „djelovanje Franjevaca u Bosni in Hercegovini za prvih šest viekova njihova boravka“. Ker razni tuji pisatelji hote in nehote o teh deželah trobijo v svet mnogo neresničnega, posebno dobro sta došli te knjižici. — Ravnokar so se dotiskale pesmi obdarovanega in prerano umrlega pesnika Palmovića ter se za 1 gl. dobivajo v vsaki knjigarni. Ker so v našem veku pravi, dobri pesniki redka prikazen, hode vsak prijatelj pesništva rad segel po tej lepi knjigi. — Dasi koristni, vendar so v naši in hrvaški književnosti dobri potopisi še zmerom redki. Zato je gosp. Veber pravo zadel, da je pohrvalil prezanljivo knjigo „Carigrad“ od znanega talijanskega potopisca de Amicisa; a ker je gospod prelagatelj jeden prvih hrvaških stilistov, priporočamo to knjigo zlasti onim Slovencem, ki se žele izuriti v hrvaškem jeziku. Knjiga velja 1 goldinar. — V lepi knjigi omeniti nam je tudi Lamartinovo „Graziello“, ki jo je iz francoskega pohrvalil g. Orešković, a tiskal Pretnar v Karlovcu. — Od „Hrvatske biblioteke“ prišel je na svetlo 8. zvezek, v katerem je tiskan Bonetijev prevod talijanske pripovedke „Kod prozora“ od Castelnouve; od „Universalne biblioteke“ pa je 2. zvezek prinesel Kokotovićeve „Crtice“. — Prof. dr. Lohmayer, ki v novejšem času marljivo spisuje male zdravstvene razprave za večje občinstvo, priobčil je zopet novo brošurico „Moda i zdravlje“. Mislimo, da bi podobni spisi iz strokovnjaškega peresa tudi slovenskemu čitateljstvu dobro došli. Kako se na Hrvaškem razcvita literatura za mladino, priča nam četvero novih knjižic, ki so v minulem meseci zagledale svet. Prva je „Šolski vrt u selu“ od Trstenjaka, a druga zove se „Poslanstvo djece“ ter je namenjena posebno staršem in odgojiteljem. Ljudevit Tomšić je izdal prvi zvezek „Izabranih pripovjesti hrv. mladeži“, a učitelj Lepušić je izvirno napisal „Sto basen.“

Die Serben-Ansiedlungen in Steiermark und im Warasdiner Grenz-Generale von Prof. Dr. H. J. Bidermann. (Separat-Abdruck aus den Mitthei-

lungen des historischen Vereines XXXI. Heft. 1883) Graz. Im Verlage des Verfassers. 1883. 8, 62 str. — Prof. Bidermann v Gradci, znan strokovnjak v etnografiji avstrijskih dežel, spraval je v tem spisu na svetlo obilico gradiva o naseljevanju Srbov po Štajerskem in po Varaždinskem generalatu. Pred krvoločnim Turkom so bežali kristijanski Srbi na avstrijska tla, kjer so našli krepkega zavetja ter plačevali za gostoljubni vzprejem s svojo krvjo, katero so prelivali braneči novo svojo domovino. Na Štajerskem so jih naselili stanovi v Veržejah ob Muri, na „Aichofu“ pri Ptuji, v vasi Skok na Dravskem polji, pri Račjem (Kranichsfeld), v Ragosi (Rogeis), vasi Žerzovica pri Šmarji in v Hotečah ob vznožji Pohorja. Zdaj so se že pogubila večinoma znamenja teh „pribegov“ ali „uskokov“, kakor so jih imenovali v 16. stoletju, ohranile so se pa listine, katere nam pričajo o njih, kakor mnoga imena in po nekaterih krajih še tudi tip med prebivalci. O tej važni razpravi homo še poročali obširneje. Fr. H.

Geschichte Kärntens, von Edmund Aelschker. Tako se imenuje knjiga, katero je začel letos izdajati celovški knjigar J. Leon sen. in katera izhaja v snopičih (vseh bode 15) po 30 kr. Pisatelj te knjige je šleski Nemeč iz Bielice in še le nekaj let sem profesor na celovški realki. Celó njegovemu založniku se je malo čudno zdelo, da piše tujec Koroško zgodovino in zato je dal na „prospectu“ natisniti dve spričevali [od ravnatelja dr. viteza Eggerja na Dunaji in od P. Bede Schrolla v Dobrlivasi], ki pravita, da je g. prof. Aelschker „ein geübter Historiker, mit dem neuesten Stande der historischen Forschung wolvertraut, daher ein gutes, fachmännisches Werk von ihm zu erwarten ist.“

Ali ne gledé na to reklamo, oglejmo si malo natančneje najnovejšo Koroško zgodovino. Hitro na str. 11 začenja prof. Aelschker svoje tretje poglavje z napisom: „Das Keltenvolk.“ Tu nam pripoveduje, kako so Kelti, Germani in Sloveni nekđaj v Aziji stanovali in se potem po Evropi razdelili, a vse to ne potrjuje baš spričevala, da je pisatelj „mit der neuesten historischen Forschung wolvertraut.“ — Nadalje pravi prof. Aelschker, da so za Koroško v prvi vrsti važni Kelti, ki so iz početka srednjo Evropo „bolj na redko“ posedli, potem pa se proti jugozahodu razširili in Galijo napolnili, kateri so dali svoje ime, in od koder so se nekaj stoletij pozneje zopet nazaj proti vzhodu selili.

Ta stavek spričuje prejasno, da gosp. profesor najnovejše „Forschunge“ ne pozna. Evo dokaza. L. 1881. izda slavni keltolog P. L. Lemiere rezultate svojih dvajsetletnih „Študij o Keltih in Galih“ in dokazuje, da Gali izvirajo od starih Skitov! To knjigo je sicer gledé na njene pojedine izpeljave ostro kritikoval drugi še imenitnejši keltolog Aleksander Bertrand. On sicer ne zanikuje, da Gali izvirajo od Skitov, ali strogo razločuje med Kelti in Gali ter pravi, da so prvi iz početka stanovali po današnji Francoski, Britaniji in severni Italiji ter bili tu mirno naseljen, nebojevit narod. Tem nasproti so bili Gali ali Galati nomadsk in bojevit narod, ki so ob svojem času napadali Rim, Delfe in Frigijo. Ti Gali pa da niso stanovali v današnji Francoski, kakor je T. Livij mislil, nego po južni Nemčiji, po Badnu, Virtembergu, Bavarskem in Českem. Od todi da so se bili Gali tudi čez Reno na Francosko naselili tja do Se'ne in Loire ter ondu utemeljivši svojo vojaško-aristokratično državo dali vsej deželi ime Galia, ali da so se kmalu po polnem spojili s prvotnimi keltskimi prebivalci.

Iz tega sledi, da Kelti niso nikoli gospodovali na Koroškem in da tudi Gali so bili le kot vojaška, zapovedujoča kasta, dočim je bilo pravo in prvotno koroško prebivalstvo družega roda [nekateri starinoslovci mislijo tu na Etruske], drugi na posebno, z Ilirio-Traki sorodno ljudstvo. Če so pa bili Gali skitskega pokolenja, tedaj ni tako nemogoče, da so že v najstarejših časih najbližnji sorodniki denasnjih Slovencev tudi na Koroškem stanovali, kakor se to nemogoče zdi prof. Aelschkerju.

Zastoj je torej vse sklicevanje na keltski tur = gora in karn = rog, skala. Saj sam pisatelj poudarja, da so si korenike vseh arjevropskih jezikov sorodne in da je torej nevarno delati zgodovino iz imenskih podobnosti. V tem smo jedine misli z g. pisateljem in pristavljamo, da učeni in resni možaki izpeljujejo ime Turov, nemški Tauern od „tau'ern, tavern“, t. j. „taverna“ = krčma, ker se na vsakem prehodu čez Ture nahajajo take taverne, ali po ljudskem izgovoru „tau'ern“, tako da so turisti mislili, ka je to lastno ime pogorja. — Ime Karn, Krn pa se ne nahaja le po stari Carniji in po Noriku [Koroškem], nego tudi po vseh jugoslovenskih deželah. Tako imamo v Črnigori, kjer vendar nikoli niso Kelti stanovali, visoko planoto Krnovo in na njem vrh Krnova glavica, a na drugem mestu Krnjajela in Krna Jela blizu Goražde v Bosni ter Krnjak na avstrijsko-črnogorski meji po vrhu Lastve. Vsa ta krajna imena pa ne prihajajo od keltskega „karn“, nego od srbskega „krnj, krnjast“ = schartig, po besedi in po pomenu ravno isto, kar slovenski „odkr[h]njen“.

Če že naši ošabni sosedje nečejo naših Trstenjakov poslušati, naj bi vsaj francoskim zgodovinarjem verovali, ki so v keltskem prašanji gotovo najkompetentnejši. Ali kaj so nekaterim „historičem“ francoski zgodovinarji; saj niti svojega Mommsena dobro ne poznajo! Za Slovence je pa že najskrajnejši čas, da dajo slovo takim nemškim historikom, ki zgodovino le po svojem kopitu krojijo ter jo samo za svoj „grosses Vaterland“ prirejajo.

Da spoznamo popolno vrednost Aelschkerjeve Koroške zgodovine, zadosti je, ako pregledamo le še poglavje „Herrschaftswechsel“ na str. 97., v katerem govori o prihodu Slovencev v svojo zdanjo domovino. Tu opazimo hitro, da pisatelju razmere med Slovenci in Avari niso čisto nič znane, da ima prve za sužnje poslednjih ter misli, da so Slovenci morali povsod cesto delati avarskim napadom. Tako da so Avari Slovence prisilili k zahodu pomikati se in Bavarsko napadati. Pri tej priložnosti pogreva pisatelj zopet neveljavno in kedaj že ovrženo pričo o tiburnski škofiji. Norikum da je imel premalo stanovalcev in da se ni mogel ubraniti „den slavischen Eindringlingen, welche dem sogenannten [?] slovenischen Zweige angehörten.“ — Ako so bili Slovenci „pritepenci in vsiljenci“ v praznem Noriku, kako naj potem imenujemo Gote v Italiji, Franciji in Španiji, a kako celó Vandale v Afriki? In še potem, ko so „Avarom podjarmljeni Slovenci“ posedli Koroško, še potem skuša prof. Aelschker ohraniti svoje priljubljeno keltstvo, ter izpeljuje od todi imena glavnih deželnih rek Drave in Krke, kakor bi ne imeli tudi v Dalmaciji slovenske Krke!

Bavarce imenuje pisatelj „tüchtige Grenzhüter des Frankenreiches, welche scharfe Wacht halten mussten gegen den übelgesinnten Nachbarn“. Zgodovina pa o tej „Wacht“ nič ne ve, nego večkrat spričuje, da so Slovenci živeli kot prijateljski in še preponižni sosedje bojevitih Bavarcev. Ako pa je

bila l. 770. določena meja med Bavarci in Slovenci, ne sledi še iz tega, da so bili takrat Slovenci od Bavarcev potolčeni in nazaj vrženi, kakor to misli prof. Aelschker na str. 108. Tisti „Slavenschwärme“ pa, ki so se celo na Solnografskem in jugovzhodnem Bavarskem pojavljali, niso prišli kot ropoželjni vojaki, nego kot mirni naseljenci v omenjene dežele.

Kar se imena Carniola tiče, nepotrebno je vsako izvajanje od karn in oil [jul] = skala, torej „rogova skala“ [?], ker je že Linhart dokazal, da je to ime le pomanjševalno od Carnia in da je bilo izumljeno od zgodovinskih pisateljev IX in X. stoletja za najvzhodnejši del stare Carnije. [Versuch einer Geschichte Krains II., pg. 155—156]. Slovensko ime Kranj, Kranjsko pa nima s „Carniolo“ nič opraviti, [čravnio Miklosich to mnenje zagovarja] in tudi ne prihaja od besede kraj v pomenu: Rand, (Kranjsko torej ni = Grenzland), nego v pomenu: Gegend, Land, torej Kranjsko = Krajina = Pokrajina. O tem sem že davno namenjen obsirneje pisati. (Prosimo! Ured.)

Naravno je, da prof. Aelschker, ki slovenski ne zna, (to spričuje njegovo izpeljevanje Pusterthal od pust = wüst, öde), tudi ne more po vrednosti ceniti slovenskega jezika in prepuščati mu tisto mesto, ki mu gre po vseh božjih in človeških pravicah. Čudom smo se torej čudili, ko smo brali na str. 107. „das slovenische Inneroesterreich.“ Ta izraz je g. pisatelju izvestno le nehoté utekel. Saj je on svojo zgodovinarjevo nalogo tako razumel, da mora dokazati, kako je Koroško prava nemška dežela! Namesto da bi pisal zgodovino te dežele od njenega početka, da bi vestno poročal vse spremembe v njej, zlasti pa kako je domače vojvodstvo podleglo tuji sili in v teku stoletij še celo narodnost malo ne izpremenilo; začenja g. Aelschker — po vzgledu toliko drugih nam sovražnih zgodovinarjev — najpoprej opisovati mogočno sosednjo državo, poudarja njen visoki svetovni pomen, smatra vse sosedne dežele kot „a priori“ namenjene, da bodo jedenkrat pogoltnene od te nikoli site države, in se čudi, da se je to tako pozno in tako nepopolno zgodilo. To pa se ne more imenovati zgodovina Koroška, nego zgodovina **grabežljivosti** nemške države.

Simon Rutar.

Gorica na — Kranjskem! Najboljša nemški pisana občna zgodovina je po soglasni strokovnjaški kritiki znana Weberjeva „Allgemeine Weltgeschichte“, katera je od l. 1857—1880. v petnajstih debelih zvezkih prišla na svetlo v Lipsku pri Engelmanna in katera stoji vezana do 87 gld. Dr. Weber, priznan učenec in naslednik slavnega Schlosserja, je profesor in šolski ravnatelj v Heidelbergu. A tudi ta imenitna knjiga nam kaže po nekaterih mestih, kako resničen je izrek, da quandoque dormitat bonus Homerus. Tako nam n. pr. Weber v XIV. zvezku na 811. strani pripoveduje, kako je Karl X. o znanem julijskem prevratu bežal iz Pariza na Angleško; potem pa dostavlja: „Dann siedelte er (Karl X.) nach Görz über, der schön gelegenen Hauptstadt von Krain am Isonzo, wo er sechs Jahre später ins Grab stieg. (6 Nov. 1836).“ — To je pač fatalen lapsus calami et memoriae. — O tej priliki prosim svoje goriske rojake, naj se vender ne poganjajo tako silno za predelsko železnico. Saj jo že imajo in „lukamatija“ vsaj že kakih deset let zvižga po soški dolini. A da so dobili to tako silno zaželjeno železnico, tega se jim ni zahvaljevati niti slavni vladi, niti državnemu poslancu g. dr. Tonkliju, niti g.

županu Devetaku v Tolminu, niti g. Pagliaruzziju v Kobaridu. Nego na svoje stroške jim je predelsko železnico sezidal znani nemški zemljepisni pisatelj g. A. W. Gruber v Bregenci, kateri v svoji sicer lepi knjigi „Alpenwanderungen“ (Oberhausen und Leipzig 1873) v I. zvezku na 201. strani pod naslovom „Aus den Julischen Alpen“ piše takó: „das tief eingeschnittene Isonzo-Thal theilt das Gebirge in eine Ost- u. Westhälfte und bildet den einzigen fahrbaren Weg, der von Norden nach Süden dasselbe durchzieht und auch die Anlage einer Eisenbahn von Villach nach Görz ermöglicht hat.“ — Ogni trino è divino! Zatorej še to: „Hrvatska Vila“ I. II. 2, 40) je nedavno pisala, da je naša slovenska Soča „zapadna meja stare hrvatske kraljevine“. Mislili smo, da znajo na Sušaka kaj več geografije!

L.

Število Slovanov. General Rittich je podal v zanimljivo statistiko o Slovanih. Po njegovem računu znaša število Slovanov v Evropi 90,327.573 duš; če prištejemo še Ruse, živče po Sibiriji in Aziji, pa 94 milijonov. Evropskih Slovanov je

Rusov	59 $\frac{1}{2}$ miliona ali 65·9% vseh Slovanov
Poljakov	10 „ „ 10·9% „ „
Srbov in Hrvatov	6 $\frac{1}{3}$ „ „ 7·1% „ „
Bolgarov	5 $\frac{1}{3}$ „ „ 5·9% „ „
Čehov	5 $\frac{1}{4}$ „ „ 5·8% „ „
Slovakov	2 $\frac{1}{3}$ „ „ 2·6% „ „
Slovencev	1 $\frac{1}{2}$ „ „ 1·6% „ „

Lužičkih Srbov in Kašubov je vsakih po 120.000.

Po raznih državah stanuje Slovanov:

Na Ruskem (s Kavkazom in Finlandijo)	61,174.126 ali 67% vseh Slovanov
V Avstriji	18 milj. ali 19% vseh Slovanov
na balkanskem poluotoku	7 $\frac{3}{4}$ „ „ 8·4% „ „
po nemški državi	2 $\frac{3}{4}$ „ „ 3·1% „ „
na Rumunskem	550.000
na Italijanskem	27.000 Slovanov (Slovencev).

Na Ruskem živi 56 milijonov Rusov, skoro 5 milijonov Poljakov, nad 100.000 Srbov in okoli 60.000 Čehov. „Globus.“

Narodne basne. Skupio ih po Boki, Crnojgori, Dalmaciji, a najviše po Hercegovini Vuk vitez Vrčević. Naklada knjižare Dragutina Pretnera u Dubrovniku 1883, m. 8, 113 str. Cena po pošti 55 kr. To je krasno narodno blago, kakor ga je znal nabirati in za tisk prirejati pokojni Vrčević, vredni naslednik Vukov. Vsega priporočila vredna je naposled knjiga: „Narodne satirično-zanimljive podrugalice“, tudi iz Vrčevićevega peresa. Cena 60 kr. pri Pretnerji v Dubrovniku.

V Slovakih je začela izhajati pripovedna biblioteka in sicer v Turčanskem sv. Martinu. Naročnina za vse leto jej je 1 gld. 50 kr. I. zvezek obseza Gogolov roman Taras Bulba, II. zvezek bo donesl Jokajev roman „Pater Peter“; tretji del pa izvirno delo slovaško. A. H.

Nabiranje narodnega blaga na Ruskem. Ni je države, katera bi bila stori-la že toliko za nabiranje narodnega blaga kakor Ruska. Pred kratkim časom

je pozval urad za narodno posvečenje v Kavkazu učitelje, naj popišejo svoj dom, naj zapisujejo pripovedke in kar bi bilo zanimivega iz okolice. Nabrano gradivo se razglaša v posebnem zborniku. Od tega sta zagledala dan že dva dela, v katerih nahajamo obilo zanimivega gradiva. Že začetek kaže, kolike vrednosti je to podjetje, ker nabira gradivo za učena raziskovanja in vzbuja posebno med učiteljstvom veselje do znanstvenega delovanja.

Russland. Land u. Leute; izdaje dr. N. Roskošny. Zadnjič smo obširneje naznanili to zanimljivo knjigo. Danes imamo pred seboj zvezke 5—17., ki lepo opisujejo Moskvo; rišejo življenje in značaj ruskega kmeta; pripovedujejo o Volgi in Kami in prometu na njiju, o Nižnem Novgorodu, Kazanu in Saratovu ter o življenji in trgovini po južnovzhodni Rusiji. Do malega na vsaki strani tolmači čitatelju tekst krasna umetniški izvedena podoba. Kakor zadnjič, tako tudi danes priporočamo svojim čitateljem knjigo, katere vsak zvezek stoji 60 kr.

Ruska književnost. Živopisnaja Rossija, otečestvo naše v jeho zemeljnem, istoričeskem plemenom, ekonomičeskem i bitovom značenii. Izdaja knjigarna M. O. Volfa v Peterburgu; ureduje pa učeni ruski geograf in podpredsednik ruskega geografičnega društva v Peterburgu, P. P. Semenov. Koncem prošlega leta je izšel tega dela tretji zvezek, kateri obseza 940 strani in ima 219 krasnih slik. Ta zvezek popisuje Litvo in Belo Rusijo. Popisane so gubernije vilnska, grodenska, kovenska, minska, mohilevska i vitebska. Ta izdaja donša tudi slike slavnih mož, kateri so se porodili na Ruskem. A. H.

Tekočim letom bode izšel v šestih posamičnih zvezkih „Russkij biografičeskij slovar“, v katerem bode pomeščeno do dve tisoči kratkih životopisov izvrstnih ruskih delavcev na vseh popriščih državnih in društvenih delavnosti. Obsejal bode zvezek I. duhovne osebe, II. pisatelje, III. umetnike, IV. učenjake, V. državnike in VI. vojaške osebe. Naroča se na celo delo vkupe (8 r.) ali pa tudi na posamične zvezke (2 r.) pri Pavlu Antonoviči Romaškeviči, gimnazijalnem učitelji v Kursku. — Komisija za tiskanje državnih pisem in dogovorov pri moskovskem glavnem arhivu ministerstva inostranih del jela je izdajati: „Snimki drevnih ruskih pečatej gossudarstvenyh carskih, oblastnyh, gorodskih, prisutstvennyh měst i častnyh lic“. To delo, obseza joče v svojem prvem, koncem prošlega leta izišlem zvezku, daljši predgovor in 126 tablic posnetih pečatov, utegne vsakako zanimati starinoslovce in zgodovinopisce. Važnost ruskega državnega pečata do Petra Velikega razlaga se v zanimljivem predgovoru tega dela sledeče: „Tekom vsega dolzega časa, ko je bila Moskva stalna carska stolica, imelo je prilaganje državnega pečata k aktom izhajajočim od vzhodne vlasti neprimerno večjo pomenljivost nego v družih državah, kajti pečat je nadomeščal carjev podpis, a državni tajnik ga je s svojim podpisom poverjal. Po zahtevanju iztočne etikete je ruski car, veliki knez Moskovski, smel prijeti v roko samo žezlo ali meč, nikoli pa ne peresa. Vsled tega se ni ohranil ni jedni avtograf celo od učenega cara Ivana IV. Groznega. Peter Veliki je jel še le po vrnitvi s prvega svojega potovanja podpisavati akte, izdane od vrhovne vlasti.“ Vse delo bode jako obsežno. — V Petrogradu je izšel početkom t. l. tretji zvezek Stihotvorenij K. K. Slučevskago obseza joče pesni in proizvode v dramatični obliki tega nadarjenega pesnika.

— V založbi A. F. Marksa v Petrogradu prišel je ravnokar na svetlo v posebni izdaji jako zanimivi historični roman XVIII. veka v dveh delih „Volterjanec“ od Vsevoloda Solovjeva, ki je izhajal prošlo leto v „Njivi“. — „Zarodenije literaturi u Slovincev, Pr. Truber“ naslov je knjigi, katero je leta 1878. izdal v Kijevu prof. A. Sokolov R.

Knez Gorčakov je zapustil v rokopisu svoje spomine „memoires“, katere mislijo spraviti na svetlo njegovi sinovi. —

Pri A. Brockhausu v Lipsku pripravljajo za tisk 1. polovico drugega zvezka „zgodovine slovanskih literatur“ Pypin-Spasovičeve.

V zalogi W. Friedrichovi v Lipsku izišla je nemška prestava F. M. Dostojevskega romana „Razkolnikov“ po četrtem ruskem izdanji, 3 zveski, cena 10 mark.

Fr. H.

Koliko časopisov izhaja na Ruskem? — Kakor piše „Praviteljstvennyj Věstnik“ v 287. številki, izhajalo je l. 1882 na Ruskem 776 časopisov, ne pa 454, kakor je napačno poročal ameriški „Hurbard's Newspaper and Bank Directory of the world“, od koder je ta napaka prešla tudi v druge evropske časopise. Na obe stolici ruske države spada 272 časopisov in sicer na St. Peterburg 197, na Moskvo pa 75. Med temi je 249 ruskih, 1 rusko-francosko-nemški, 1 rusko-nemški, 9 nemških, 4 francoski, 2 latinska, 2 hebrejska, 1 poljski, 1 angleški, 1 finski in 1 armenski. Na provincijo jih pride 504 in sicer: 265 ruskih, 80 poljskih, 43 finskih, 39 švedskih, 36 nemških, 13 lotiških, 10 estonskih, 9 armenskih, 4 gruzinski, 2 francoska, 2 tatarska in 1 v aderbežanskem narečju. V 71.000 izvodih se tiska jeden časopis, v 25.000 izv. tiskajo se trije, v 10—20.000 izvodih se jih tiska sedem, v 5—10.000 pet in dvajset, v 1—5000 izvodih pa 87 časopisov. Ostali se zalagajo v manjšem številu. Najstarejša časopisa sta Peterburgskija Vedomosti in Peterburger Zeitung, ki izhajata že 153 let. * * *

Književnost na Turškem. Leta 1882 je bilo natisnenih na Turškem 98 knjig turških, 56 grških, 38 armenskih, in 6 bolgarskih in hebrejskih. Vsega 198. V tem številu so našteje se ve da samo knjige natisnene po prav turških krajih. Grška, Srbija, Bolgarska in Bosna in Črnagora nadkrilile so svojega nekdanjega gospodarja že davno.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld., za dijake po 4 gld. na leto.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: **Fr. Levce.**
Uredništvo: v Novih ulicah 5. — **Upravništvo:** na Marije Terezije cesti 5.

U G A N K E.

V 4. E. je tih XIV. in XV. uganko pogajnih tokov:

XIV.

Demantje.

1	2
S	©
ala	alv
kreč	krečel
petvica	ogovako
Slovenija	Čitronček
zianica	pornica
prika	vsota
eja	rel
a	h
2	4
F	H
meš	osa
petek	polis
dobrota	čebarek
Petrograd	Islandija
krugulj	predica
haris	sišva
maš	rja
d	a

XV.

Skakalnica.

„Korak v Kristjano“

Ljudi Nijem. Jouko.

Uganke so pogodili: 1. B. Jemelj, priča v Warbern; 2. P. G., učiteljica v Krškem; 3. Jec. Osepok v Metliki pri Koroščani.

XVI.

Krškem je včerajšnji poudaril, da praznik na dan po 2, 5, in po 3 litra. — Kmet, zjgore mladi, pač je na dan delava na vasa v dvema podobna ter narodi, kaj zna da e vidno nekako po 2 litra. — Kako je morda kmetar s svojimi podobami, da je vendar kmetar ostregel? Fr. Tomšič

XVII.

Neki juvelir je opazil, da mu vsak dan zmanjkuje nekoliko zlatih kamenov. Da bi ujel tatu, dal si je napraviti škatljico s predalčki, kakor je tu narisana. Kamenčke je štel ter jih po predalčkih razložil tako, da jih je bilo v predalčkih: 1. 2. 3, — 1. 4. 6, — 3. 5. 8 in 6. 7. 8, vselej po 11 skupaj. Vseh kamenčkov je bilo 40. — Srednji predalček je ostal prazen. — Tat, nekdo izmed njegovih delavcev, pa je bil jako zvit. Hitro je sprevidel gospodarjevo naredbo, in si dejal: Le počakaj, jaz sem še modrejši od tebe. Vzel je najprej dva kamenčka in ostale uredil tako, da jih je bilo po imenovanih vrstah še vedno po 11. Drugi dan je vzel zopet dva itd. — Gospodar je štel vsak dan število kamenčkov v vsaki vrsti in ni zapazil ničesa, kajti bilo jih je vedno po 11 v vrsti. Ko bi bil pa posamične kamenčke štel, videl bi bil, da jih je prvi dan le 38, drugi le 36, potem le po 34, 32, 30, 28, 26 in 24. Ali zadnji dan je zasačil svojega delavca. —

1	2	3
4		5
6	7	8

Kako je uvrstil gospodar in kako potem vsak dan tat kamenčke?

Fr. Tomšič.

XVIII.

a a a a
 a e e e u u
 u r r r r k k s
 s s n n n j j j
 v t t i i i
 p g š z

Uredi te črke tako, da se bode jednako bralo od zgornje leve strani na vzdol in od spodnje desne strani na vzgor ime neke države.

Pomen besedam je v 1. vrsti: primorsko mesto; v 2. vrsti: oblačilo; v 3. vrsti: država; v 4. vrsti: glagol v deležniku; v 5. vrsti: ime iz srbske zgodovine; v 6. vrsti: barva neba.

Fr. Pintar.

XIX.

Naslednje prav pogojene besede, druga pod drugo pisana, imenujejo v 9 vrstah, in sicer v sredini svojih črk (v obliki križa) ime slovenskega pesnika, katerega peta vrsta imenuje. Križeva oblika ima v prvi vrsti — črko; v drugi — ime hišne oprave; v tretji — ime dela strehe; v četrti — ime slovanskega naroda; v peti ime slovenskega pesnika; v šesti — ime moške dobe; v sedmi — ime gore na Kranjskem; v osmi — ime slovenskega časopisa; in v deveti — črko.

Pomniti je, da druga in osma beseda obstoji iz treh, tretja in sedma iz petih in četrta in šesta iz sedmih črk.

Fr. Pintar.

XX.

Logograf.

Iz zlogov: a, bo, bo, co, čin; dav, di, dža, e, e, fan, fe, ga, gni, go, gri, in, in, ja, ka, kir, kob, kor, land, le, li, lin, lis, man, nal, nec, no, no, o, ri, ris, ro, sa, sis, sol, ta, te, ter, ti, to, trap, vi, vi, vol, zloži 17 besed, katere pomenijo: 1) bolgarskega kneza; 2) nepoznan; 3) srečonosno stvar; 4) barvo; 5) perzijanskega dostojanstvenika; 6) nemške Benetke; 7) slovenskega pisatelja; 8) strupeno rastlino; 9) priimek orleanskega princa; 10) ruskega državnika; 11) kraj bitke med Avstrijani, Francozi in Italijani; 12) kraj na Goriškem; 13) bolezen; 14) poljski roman; 15) srednjeveškega junaka; 16) italijansko mesto; 17) moško krstno ime.

Začetnice teh besed črtane od zgoraj doli, a končnice od zdolaj gori dajo znan distihon slovenskega pesnika.

Anton Brezovnik.

Opomnja. Da ustrezemo mnogostranski želji, razglašali bodemo odslej imena tistih naročnikov, ki pogodé vse naše uganke ter nam to naznanijo vsaj do 24. dne vsakega meseca.

Uredništvo.

Iz urednikove listnice. G. dr. K. v G. Že Preširen je pel:

Lójtro bó za zíd pernésel,

Za peséta krúha kós . . .

Zato mislim, da Kersnikov „lojterski voz“ ni tak crimen laesae nationis, kakeršen se tebi dozdeva. Veruj mi, da se na domačem „lojterskem vozu“ bolje sedi, nego na novo narejenem „lestviškem vozu“. Tudi Jurčič je bil te misli. — „Kosten“ res ni nič prida, toda vprašam te, je li „omara“ (armario) kaj boljša? Prva beseda je nemška, druga italijanska, in če moram tujko rabiti, pišem tisto, ki je navadnejša. A pomni še to: ako pišeš omara za Kasten, vzameš s tem jeden pojem našemu kmetu, kateremu je omara samo Speisekasten, a nikdar Kleiderkasten. A da ti utolažim tvojo razburjeno jezikoslovno vest, hočem ti Zvon dve leti pošiljati brezplačno, ako mi za „lojterski voz“ in za „kosten“ poveš dve dobri domači besedi.

G. A. J. v I. Inserate smo letos opustili, ker se nam je očitalo, da ž njimi delamo škodo slovenskim političnim listom. Vaš inserat smo izročili „Slov. Narodu“. — G. A. S. na D. — Vem, kaj so nekateri nemški listi pisali o Trdinovih bajkah, osobito o „kresni noči“; toda verujte mi, da prof. Trdina o Leskovskem Tonetu niti desetine tega ni povedal, kar narod o njem pripoveduje. Čuli smo kmeta, ki je rekel: „Niti deseti naš rod ne pozabi tega, kar nam je ta človek hudega storil!“ O njegovi trdosrčnosti priča tudi do 2000 njegovih, s samo Tonetovo roko pisanih in ohranjenih pisem. Leskovski Tone je imel kakor Janus dva obraza: pesnikovega in graščakovega, in žal nam je, da zadnji prav nič ne priča o tisti človekoljubivosti, blagosrčnosti in svobodoljubnosti, o kateri nam prepeva prvi. — Mnogim gg. pisateljem, ki so nam poslali vestij za „Slov. glasnik“, naznanjamo, da smo morali izpustiti mnogo gradiva, ker nismo izhajali s prostorom.

